20 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔ
އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން
6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގެ (ކޮމިޓީ ކުރ ކޮޓަރި)4
ފެށުނު ގަޑި: 11:00

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
}ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ ކޮމިޓީގެ މުގަ އްރިރު ؛ މާފަންނު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދު اله ރިފާޢު{
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުމަށް
އެންމެހައި މެންބަރުންނަށް މަރުޙަބާ ދަންނަވަން. ބައްދަލުވުން ކުރިއަށް މި ދަނީ ކޮމިޓީ ރޫމް 4 ގައި. މިއަދުގެ
ތާރީޚަކީ 6 އޮކްޓޫބަރު 2025، ގަޑިއަކީ 11:08. މި ވަގުތު ކޮމިޓީއަށް ހާޒިރުވަޑައިގެން ތިއްބެވީ ތިނަދޫ ދެކުނު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އަލްސަން އަޙްމަދު، މަތިވެރި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން
ޒަރީރު، ހިތާދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ސިރުހާން، ހުޅުމާލެ މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
ޢަބްދުاله ޝަޒީމް. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ އެޖެންޑާގައި މި އޮތީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުނި ނައްތައިލުމަށް ރަށްރަށުގެ
ކައުންސިލުތަކާ ގުޅިގެން މަސައްކަތްކުރާ އަމިއްލަ ޖަމުޢިއްޔާއެއް ކަމުގައި ސޮނެ ވާ ނަމޫނާގެ ބޭފުޅުން އެ ބޭފުޅުން
ކުރައްވަމުން ގެންދަވާ މަސައްކަތާ ގުޅޭ މަޢުލޫމާތު ކޮމިޓީއާ ހިއްސާކުރެއްވުމަށް ކޮމިޓީއާ ބައްދަލުކުރެއްވުމަށް އެ
ބޭފުޅުން އެދިވަޑައިގެންފައިވާތީވެ އެ ބޭފުޅުންނާ ބައްދަލުކުރެއްވުން. ޖަމުޢިއްޔާގެ ފަރާތުން އަޅުގަނޑުމެންނާ މިއަދު
ބައްދަލުކުރަން ވަޑައިގެން ތިއްބެވީ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު އަދި މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް. އެހެންވީމާ، މިހާހިސާބުން އެ
ބޭފުޅުންނަށް ދަޢުވަތު އަރުވަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އައްސަލާމްޢަލައިކުމް. ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ދެ ބޭފުޅުން ކަމުގައިވާ
އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު އަދި މުޙައްމަދު އިބްރާހީމަށް ކޮމިޓީއަށް ވަރަށް ބޮޑަށް މަރުޙަބާ ދަންނަވަން. މިއަދުގެ މި ކޮމިޓީއަކީ
ތި ބޭފުޅުން ކުރައްވާ މަސައްކަތްކުރައްވާ މަސައްކަތް މި ކޮމިޓީއާ ހިއްސާކުރުމުގެ ގޮތުން ތި ބޭފުޅުން އެދިލައްވާފައިވާ
އެދުމުގެ މަތީން އަޅުގަނޑުމެން ބާއްވާ ބައްދަލުވުމެއް. އެހެންވީމާ، މިހާހިސާބުން ތި ބޭފުޅުންނަށް ފްލޯރ
ހުޅުވައިލަން. ޝުކުރި އްޔާ.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އައްސަލާމްޢަލައިކުމް. އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސޮނެވާ ނަމޫނާ ޓީމަށް ތި
ބޭފުޅުންނާ ބައްދަލުކޮށްލުމަށް ފުރުޞަތެއް ދެއްވީތީވެ މި ވަގުތުކޮޅަށް ޓަކައި. އަޅުގަނޑަށް ކިޔަނީ އަޒްހޫރާ.
އަޅުގަނޑު މަސައްކަތްކުރަނީ ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރއެއްގެ ގޮތުގައި.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕުރޮގުރާމު މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
1

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
އައްސަލާމްޢަލައިކުމް. އަޅުގަނޑުގެ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް. މަސައްކަތްކުރަނީ ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕުރޮގުރާމު
މެނޭޖަރެއްގެ ގޮތުގައި. ދެން އަޅުގަނޑުގެ މައިގަނޑު ސްކޯޕަކީ އަސްލު ރީސައިކަލް ކޮމްޕޯނެންޓު ބެލެހެއްޓުން.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ކުޑަކޮށް ޕްރެޒެންޓޭޝަނެ އް އަޅުވައިލާނަން އިނގޭތޯ. އާދެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތަކީ އަސްލު ރާއްޖެއަށް
ދިމާވެފައި މި އޮތް އެންމެ ބޮޑު މައްސަލަ އެންމެ ބޮޑު ގޮންޖެހުންކަމުގައިވާ ރަށްރަށުގައި ކުނި އަންދަން މި ޖެހުމާއި
ކުނީގެ ޕްލާސްޓިކްގެ ހުރިހާ ބާވަތެއް ގޮސްފައި ގޮނޑުދޮށްތަކުން ފެނުމާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރުތައް
ހަލާކުވަމުންދާތީވެގެން އެކުލަވައިލެވުނު މަސައްކަތެއް. އަސްލު 2019 ވަނަ އަހަރު ސޮނެވާ ރިސޯޓުގެ ފަރާތުން
އަސްލު މި ކަމަށް ޙައްލެއް ހޯދުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ބޭއްވި ސިމްޕޯސިއަމެއް މިއީ ހުރިހާ މިނިސްޓްރީތަކާއި މި
މަސައްކަތުގައި އުޅުއްވާ ހުރިހާ އެން.ޖީ.އޯތަކާ. ދެން ކައިރީގައި އޮންނަ ، ސޮނެވާފުށީގެ ކައިރީގައި އޮންނަ ތިން
ރަށެއް މާޅޮސް، ކިހާދޫ، ދަރަވަންދޫ މި ތިން ރަށުގެ ކައުންސިލުތަކާ އެކީގައި ފެށި މަސައްކަތެއް މިއީ.
އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނީ ކިހިނެއްތޯ ކުނީގެ މައްސަލައަށް ތަންކޮޅެއް ހޮލިސްޓިކް ފުރިހަމަ ޙައްލެއް ހޯދޭނީ. ދެން
އެގޮތުން އެކުލަވައިލެވުނު ޕްރޮޖެކްޓެއް. ޕްރޮޖެކްޓެއްގެ ސިފައިގައި އެކުލަވަ އިލެވުނު މަސައްކަތެއް މިއީ.
އެހެންނަމަވެސް، އޭގެ އެއް އަހަރު ފަހުން އަޅުގަނޑުމެން އެން.ޖީ.އޯއެއްގެ ގޮތުގައި ރަޖިސްޓަރކޮށްގެން މިނިސްޓްރީ
އޮފް ޔޫތުގެ ދަށުގައި އޮންނަ އިންޑިޕެންޑެންޓު ޖަމުޢިއްޔާއެއްގެ ގޮތުގައި މި ކުރިއަށް ގެންދަނީ މި މަސައްކަތް.
އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތުގެ އެންމެ ބޮޑު އަމާޒަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިޝަނަ ކީ ރާއްޖޭގެ އެކި ކަންކޮޅުތަކުގައި
އިސްރާފު މަދުކުރަން މަސައްކަތްކުރާ ބާރުވެރި މުޖުތަމަޢުތަކެއް އުފެއްދުން. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ބެހިފައި މި
އޮންނަނީ ތިން ބަޔަކަށް. ރިޑިއުސް، ރިސައިކަލް އަދި އިންސްޕަޔަރ. ރިޑިއުސްގެ ދަށުން ވަރަށް ބޮޑު އިސްރާފާއި
އަދި އުފެދޭ ކުނި މަދުކުރަން ކުރާ ހުރިހާ މަސައްކަތެއް ހިމެނޭ. ރިސައިކަލްގެ ދަށުން ކުނި މެނޭޖުކުރާ ނިޒާމުތައް
ދެމެހެއްޓެނިވި ނިޒާމަކަށް ހެދުމަށް ޓަކައި އެކުލަވައިލާ ހުރިހާ ކަންކަމެއް ހިމެނެނީ. ދެން މި ދެ މަސައްކަތް ވެސް
ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތުގައި ބޭއްވުމަށް ޓަކައި ވަރަށް ބޮޑު ކަމެއް، އިސްކަމެއް ދޭން އެބަ ޖެހޭ ބިހޭވިއާ ޗޭންޖަށް ނޫނީ
މީހުން ވިސްނުން ބަދަލުކުރުމަށް ޓަކައި. އެހެންވީމާ، އެގޮތުން އިންސްޕަޔަރގެ ދަށުން ކުރާ ހުރިހާ މަސައްކަތަކީ މި
ކަމުގައި ކުރެވޭ މަސައްކަތްތައް. ދެން ތިން ކައުންސިލަކާ އެކީގައި ، ތިން ރަށަކާ އެކީގައި މި ފެށުނު މަސައްކަތް
2019 ވަނަ އަހަރު 7 އަހަރު ފަހުން މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު 25 ރަށަކާ އެކީގައި 8 އަތޮޅެއްގައި މަސައްކަތް
ފެށިއްޖެ. މަސައްކަތުގެ އެކި ކަންކަން ހިނގާފައިވާނީ މިހާރު ބ. އަތޮޅު، ހދ، ނ، އއ އަދި ވ، ގދ އާއި އަދި
2

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ފުވައްމުލަކުގައި. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ އެޕްރޯޗަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޖަމުޢިއްޔާގެ އެޕްރޯޗަކީ ކުންޏާ ބެހޭ މި
މައްސަލައިގެ ތެރޭގައި ހުންނަ ވަކިވަކި މައްސަލަތަކަށް ފޯކަސްކޮށް، އެ މައްސަލަތަކަށް ޙައްލެއް ހޯދަން
މަސައްކަތްކުރުން ރަށު ފެންވަރުގައި. ވަރަށް ބޮޑަށް ރަށު ފެންވަރުގައި އަޅުގަނޑުމެން މި މަސައްކަތްކުރަނީ
ރަށްރަށުގައި ހުންނަ ރިސޯސްތަކާއި މި ކައުންސިލުތަކާ ގުޅިގެން އެ ރަށެއްގެ ހަމަ ހުރިހާ ސްޓޭކްހޯލްޑަރުންނާ
ގުޅިގެން އެ ބޭފުޅުންނާ އެކީގައި ކޯ-ކްރިއޭޓްކުރަން ޙައްލުތަކެއް. އިނޮވޭޓުކުރަނީ އެ ބޭފުޅުންގެ ޕްރެޓިކަލީ އެ
ރަށްރަށުގައި ހިނގާނެ ކަހަލަ ގޮތަކަށް. ދެން ވިސްނާލެވިދާނެ ވަރަށް ބައިވަރު ޓްރައިލްތަކެކޭ އަޅުގަނޑުމެން
ހިންގަނީ. ޓްރެއިލްތަކެއް ހިންގުމަށްފަހު ކާމިޔާބުވާ ކަންކަން އަޅުގަނޑުމެން ހިއްސާކުރަން ހުރިހާ މިނިސްޓްރީތަކަކަށް
ވެސް. ވާހަކައަކީ ކަމާ ގުޅޭ ހުރިހާ މިނިސްޓްރީތަކަކަށް ކުނި މެނޭޖުކުރުމުގެ އެންވަޔަރަ ންމަންޓް ދާއިރާގައި އުޅުއްވާ
ހުރިހާ އެން.ޖީ.އޯސްތަކަށް ހި އްސާކުރަން. ހަމަ އެގޮތުން މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން ޕަރލިމެންޓުގެ އެންވަޔަރަންމަންޓް
އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީއަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް މުހިންމުކަމާ އެކީގައި ހިއްސާ ކުރަން ބޭނުންވާ
ބައެއް ލާނިންސްތަކާއި ތަޖުރިބާތައް ހުރީމަ އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް މުހިންމުވީ މި މީޓިންގ އަށް.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕުރޮގުރާމު މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އޯކޭ. ތެންކިޔު އަޒޫ. ދެން އަސްލު ސޮނެވާ ނަމޫނާއިން ރަށްރަށަށް ކުރެވޭ މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި އަސްލު
އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުރު ރާސްތާ ޕްލޭންގެ އެންމެ ބޮޑު އެއް އަމާޒަކީ އެ ރަށެއްގައި އަންދާ ކުނީގެ އަދަދު އެ އިންނަ
ޕްލޭނެއްގެ ދަށުން ދުވަހެއް ދުވަހަކަށް މަދުކުރަމުން ދިއުން. ދެން އަދި ހަމަ އޭގެ އިތުރުން ރަށު ފެންވަރުގައި
ރީސައިކަލްކުރެވޭ ވީހާ ވެސް ގިނަ ބާވަތްތައް ރީސައިކަލްކޮށް، ކުނި އުފުލުމަށް ނޫނީ ރަށުން ކުނި ރިމޫވުކުރުމަށް އެ
ފަސޭހަ މަގުތަކެއް ހޯދައިދިނުން. ދެން މިގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން އެކި ރަށްރަށުގައި ވަރަށް ބައިވަރު
އެންގޭޖުމެންޓުތަކެއް ކުރިއަށް ގެންދެވިފައި އޮންނާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ޕްރޮޖެކްޓު ނޫނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ
އެންގޭޖުމެންޓު ރަށްރަށުގައި މި ސޮނެވާ، އަޅުގަނޑުމެން އެއަށް މި ކިޔަނީ "ސޮނެވާ ނަމޫނާ ސަސްޓެއިނަބަލް
ވޭސްޓު މެނޭޖުމެންޓު މޮޑެލް". މި މޮޑެލް އިމްޕްލިމެންޓުކުރާއިރު ދާ ފޭސްތަކަކީ އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑުމެން
އެންގޭޖުވާ ކޮންމެ ރަށެއްގައި ހަދަނީ 7 ދުވަހުގެ ވަރަށް ޑީޓެއިލްޑް ވޭސްޓު އޮޑިޓު ރިޕޯޓެއް. އެ ރަށެއްގައި
މިސާލަކަށް ހުރިހާ ބާވަތެއް، ގާތްގަނޑަކަށް 22 ބާވަތެއްވަރު އަޅުގަނޑުމެން ބަލަން ކޮންމެ ދުވަހަކު 7
ދުވަސްވަންދެން ކިހާވަރެއްތޯ އެ ރަށުގައި މިސާލަކަށް ކުނި އުފެދެނީ. ދެން މި ވޭސްޓު އޮޑިޓު ތެރޭގައި ވަރަށް ބޮދަޑް
އަޅުގަނޑުމެން ކައުންސިލާ އި އަންހެނުން ކޮމިޓީއާއި އަދި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ކޮމިއުނިޓީ ލީޑަރުން އިންވޯލްވްކުރަން
3

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
އަސްލު އެ ބޭފުޅުންނަށް ރިއަލައިސްކޮށްދޭން އެ ރަށުގައި މިސާލަކަށް ކިހާ ކުންޏެއް، ކޮން ބާވަތްތަކުންކަން
މިސާލަކަށް އުފެދެމުން މި އަންނަނީ. އެ އައިޑިއާއަށް އަސްލު ގެންނަން. ދެން އެއަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް
ޑީޓެއިލްޑް ރިޕޯޓެއް އަޅުގަނޑުމެން ހަދާނެ ވޭސްޓު އޮޑިޓު ރިޕޯޓެއް. ދެން އަސްލު މި އޮޑިޓް ރިޕޯޓަކީ މިއީ އެ
ރަށެއްގެ ވޭސްޓް މެނޭޖުމެންޓް ޕްލޭން އެކުލަވައިލާއިރު ވަރަށް ބޮޑު ރޯލެއް ކުޅެދޭ އެބަ ހަމަ ކެޓަގަރީ ވައިސް އެ
ވޭސްޓް ސްޓްރީމަކަށް ފޯކަސްކުރަން. ދެން ހަމަ މި ވެސް ހަމަ 22 ކެޓަގަރީއަށް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ޖުމުލަ
ގޮތެއްގައި 7 ދުވަހުގެ އެތި ގާތްގަނޑަކަށް މަހެއްގެ ތެރޭގައި އަންނާނެ ވަރާއި މިސާލަކަށް 6 މަހުން އަންނާނެ
ވަރާއި އޭގެ ވަރަށް ބޮޑު ކަލްކިއުލޭޝަނެއް ހަދާނެ. ހަދާފައި ދެންއެއަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެން މި ބާއްވަނީ ނަމޫނާ
ޗޭންޖު މޭކަރ ވޯރކްޝޮޕް. އަސްލު މިއީ އެ ރަށެއްގެ މޮޑެލް އިމްޕްލިމެންޓުކުރުމަށް ޓަކައި ގެންދާ، ރަށު
ފެންވަރުގައި ގެންދާ ވޯރކްޝޮޕެއް. ދެން މި ވޯރކްޝޮޕްގައި ބައިވެރިވާނެ ސަރުކާރުގެ ހުރިހާ އިދާރާތަކަކާއި
ކޮމިއުނިޓީ ލީޑަރުންނާއި ދެން މިހެންގޮސް އަންހެނުންގެ ކޮމިޓީއާ ހުރިހާ ބޭފުޅުން. މި ވޯރކްޝޮޕް އަންނައިރު
އަންނާނީ އެ ރަށެއްގައި އެ ވަގުތަކު އޮތް ވޭސްޓް މެނޭޖުމެންޓް ޕްލޭނެއް ނޫނީ ޑްރާފްޓްކޮށްފައި އޮތް ޕްލޭނަކާ
އެއްކޮށް. މި ވޯރކްޝޮޕުގައި އެންމެ ބޮޑު މަގުސަދަކީ އަސްލު މި ބުނާ ވޭސްޓް އޮޑިޓް ރިޕޯޓަށާއި މި ކަންތައްތަކަށް
ބަލައިގެން އަސްލު ރަށުގައި ކުނި މަދުކުރުމާއި ވޭސްޓް މެނޭޖުކުރުމުގެ ޕްލޭން އެކުލަވައިލުން. ދެން މި ވޯރކްޝޮޕް
ނިމޭއިރު އިންނާނެ ވޭސްޓް މެނޭޖުމެންޓުގެ ޑްރާފްޓް ޕްލޭން ހަމަ ގާތްގަނޑަކަށް ފައިނަލްވެފައި ކައުންސިލަށް ގޮސް.
ކައުންސިލުން ދެން އޭތި މިސާލަކަށް ކޮމިއުނިޓީ ފީޑުބެކް ނަގާފައި ފައިނަލްކުރާ ހިސާބުން އަޅުގަނޑުމެން މި
ނިންމާނީ. އަދި އޭގެ އިތުރުން މިސާލަކަށް އެ ރަށެއްގައި މި ވަގުތު ކުނީގެ މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާ ބައެއް
ކެޓަގަރީތައް ހުންނާނެ. ކުނި އެންދުމާއި ކާބޯތަކެތީގެ ކުނި މެނޭކުރުމާއި މިހެން ގޮސް 5 ކެޓަގަރީއަކަށް. މިހާރު އެ
ކެޓަގަރީތަކުގައި އެ ރަށެއްގެ އެ ވަގުތު ލެވެލް އޮތީ ކިހާވަރެއްތޯއާއި ދެން ކުރިއަށް އެޗްވީކުރަން ބޭނުންވާ ލެވެލްތަކާ.
ދެން އަދި ހަމަ އޭގެ އިތުރުން އެ ރަށެއްގައި މިސާލަކަށް މި ކުނި ސެގްރިގޭޓު ނޫނީ ހައުސްހޯލްޑުގައި
ސެގްރިގޭޓުކުރާނީ ކިހާވަރަކަށްތޯ، އެއަށްފަހުގައި ސެންޓަރަ ށް އައިސް ސެންޓަރު ގައި ސެކަންޑަރީ ސެގްރިގޭޝަނެ އް
ހަދާނީ ކިހާވަރަކަށްތޯއާއި ދެން ހަމަ އޭގެ އިތުރުން ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި އެ ދުވަހު އެ ވޯރކްޝޮޕް ތެރޭގައި
ފައިނަލްވެގެންދިޔަ ޕްލޭނަށް ރައްޔިތުން އަހުލުވެރިކުރުވުމަށް އެ ބޭނުންވާ އެވެއަރނަސް މެޓީރިއަލް ވެސް ލީފްލެޓެއް
ގޮތުގައި ޑިވެލޮޕްވެގެންދާނެ. އޭގައި ހުރި ހުރިހާ ޑްރާފްޓެއް ނިމިގެންދާނެ. ދެން މިއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަސްލު
ޔޫ.އެސް އެއިޑް ގްރާންޓެއްގެ ތެރެއިން ޑިވެލޮޕްކުރި ވޭސްޓް ޕްރޮސެސިންގ ގައިޑްލައިނެއް. މި ގައިޑްލައިނުގައި
ވަރަށް ބޮޑަށް ފޯކަސްކޮށްފައި އިންނާނެ އެ ރަށެއްގެ ވޭސްޓް މެނޭޖުމަންޓް ސެންޓަރަށް ކުނި އައުމަށްފަހު ދެން
4

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
މިސާލަކަށް މި ކުނި ވަކިކުރާނީ ކޮން ކެޓެގަރީތަކަކަށްކަމާއި، އެ އެއްޗެހި ޕެކްކޮށްފައި ހުންނަންޖެހޭނީ ކޮންގޮތަކަށް
ކަމާއި، މިކަމަށް ބަލައިގެން އެކުލަވަ އިލާފައި އޮތް ވޭސްޓް ޕްރޮސެސިންގ ގައިޑްލައިނެއް. ދެން މީގައި ފޯކަސްކޮށްފައި
އިންނާނެ ޕްރޮސެސްކުރާ ހިސާބުން ފެށިގެން ގޮސް ވެމްކޯ ބޯޓަށް އެރުވުމާ ހިސާބަށް. ދެން މިވާނީ އަޅުގަނޑުމެން
މިނިސްޓްރީއާއި ވެމްކޯއާ ވެސް ހިއްސާކޮށްފަ. ދެން އޭގެ އިތުރުން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އެ ރަށެއްގައި ހުންނަ
މެޝިނަރީއެއް ބަލާފައި އެ މެޝިނަރީއަށް ބޭނުންވާ ތަމްރީނު ޕްރޮވައިޑުކޮށްދެން އެ ރަށެއްގައި މަސައްކަތްކުރަމުން
އަންނަން މުވައްޒަފުންނަށް. ދެން އަދި އޭގެ އިތުރުން ހަމަ ޓެކްނިކަލް ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން އެ އެކުލަވައިލަންޖެހޭ
އެސް.އޯ.ޕީސްތަކާއި އެއްޗެހި އެކުލަވައިލަން އެހީތެރިވެދެން. ދެން މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ޕެލެޓައިޒިންގ ނަމުގައި
ގެންދިޔަ އަސްލު ޓްރައިލްއެއް. އަސްލު މީގައި އެންމެ ބޮޑު އެއް މަގުސަދަކީ އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނީ އަސްލު
ވޭލްގެ އިތުރުން އަދި ވޭސްޓް އޭގެ ޒާތުގައި ޕެލެޓުކޮށްފައި ބެހެއްޓިއްޖެއްޔާމު ވެމްކޯއަށާއި ކައުންސިލަށް އޭތި
އުފުލައި ގެންގުޅުމުގައި ވަރަށް ބޮޑުތަނުން ވަގުތު ސަލާމަތްވެ ދެން ދޯންޏަށް ކުރަންޖެހޭ ޚަރަދުތައް ވެސް ވަރަށް
ބޮޑުތަނުން މަދުވޭ. ދެން އަނެއްކާ މިސާލަކަށް މި ރަށު ފެންވަރުގައި ނޫނީ ރީޖަނަލް ލެވަލެއްގައި ވަކިން ރީޖަނަލް
ސެންޓަރެއް ޑިވެލޮޕްކޮށްގެން ރީސައިކަބަލް އެޖެންޓުން ގެނެސްގެން ވިއްކަން ބެއްޔަސް މިއީ އަސްލު ވަރަށް ރަނގަޅު
ކޮންސެޕްޓެއް. ދެން މީގެ ޓްރެއިލްއާއި މީގެ ލަރނިންގ ތައް އަޅުގަނޑުމެން ވާނީ ވެމްކޯއާ ވެސް ހިއް ސާކޮށްފަ. މިއީ
ހަމައެކަނި ޓްރައިލް ފޭސްއަށް ގެންދާ ކަމެއް ވީމަ، މިހާރު ކޮންޓިނުއަސްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ނުދަން އެ ހުންނަ
ލޮޖިސްޓިކް ޗެކެލްޖަސްތަކާ އެއްކޮށް ކުރިއަކަށް މި ވަގުތު ނުގެންދަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި މި
މޮޑެލް ޑިވެލޮޕްކުރުމާއި މި ކުނި ޕެކްކުރުމާއި މި ކަންތައްތައް މި ގެންދަން އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކީ ކޮބައިތޯ ބެލުމަށް
ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން އަސްލު ވަރަށް ބޮޑު ހޭދައެއް ކުރިން. ގާތްގަނޑަކަށް ބ. އަތޮޅާއި ނ. އަތޮޅުން ޖުމުލަ 30
ކަލެކްޝަން އަޅުގަނޑުމެން ޚަރަދުކޮށްގެން މި ގެންދިޔައިން. ދެން އަސްލު ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު ރާއްޖޭގައި
އަސްލު މި ކުނީގެ މައްސަލަ ދިމާވެފައި އޮތް އެންމެ ބޮޑު އެއް ޗެލެންޖަކީ ހަމަ ސިންގަލް ޔޫސް ނެޕީސް. ހަމަ
އެންމެ ބޮޑު؛ މިހާރު މިސާލަކަށް ތި ބޭފުޅުންނަށް މި ދޯނީގެ މި ހުދު މަސްތާތަކެއްހެން މި ފެންނަނީ އަސްލު
ރަށްރަށުގައި ކަލެކްޓުކޮށްފައި ހުރި ނާންދާ ހުރި ނެޕީ. ނޮން-ރިސައިކަބަލް ދޯންޏެއް، ގާތްގަނޑަކަށް 100 ފޫޓު
ދޯންޏެއްގެ ތިންބައިކުޅަ ދެބައި އަޅުގަނޑުމެން އަރުވަންޖެހެނީ އަސްލު ސިންގަލް ޔޫސް ނެޕީން. ދެން އޭގެ އިތުރުން
ވަކިވަކި ރަށްރަށުގައި ހިންގިފައި ހުރި ވަކިވަކި ސްޓްރީމްއަށް ފޯކަސްކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން ހިންގާފައި ހުރި
ޕުރޮޖެކްޓުތަކަށް ބަލާއިރު މި ގޭގޭގައި އުފެދޭ ބަދިގޭގެ ކުނި ހައުސްހޯލްޑު ލެވެލްގައި މެނޭޖުކުރުމަށް ޓަކައި
އަޅުގަނޑުމެން ތަޢާރަފުކޮށްފައި އޮންނާނެ ކާލްސް 100 ޕު ރޮގުރާމެއް. އެއީ ޖަޕާނުގެ ރައްޔިތަކު އިންޑޮނޭޝިއާ،
5

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ފިލިޕީންސް ހިސާބުގައި ތަޢާރަފުކުރި މެތޮޑެއް. އެ ތަތްކުރާ މެތެޑެއް. ދެން އެ ބޭފުޅާ، އެ އިންޓްރޮޑިއުސްކުރި
ބޭފުޅަކާއަށް ކިޔަނީ އަސްލު ޓަކަކޫރާ. އެހެންވީމާ ، އެގޮތަށް ނަންދެވިފައި މި އިންނަނީ. ދެން އަސްލު މި ޕުރޮޖެކްޓުގެ
މައިގަނޑު މަގުސަދަކީ އެ ގެއެ އްގައި އުފެދޭ ބަދިގޭގެ ކުނި އެ ގެއެއްގައި މެނޭޖުކުރާނެ ގޮތެއް ތަޢާރަފުކުރުން. ދެން
މިއީ އެއްވެސް ހާލެއްގައި ކާދު ބޭނުމުގައި އެގޮތަށް ކުރާ ކަމެއް ނޫން. މިއީ ވަރަށް ކާމިޔާބުކަމާއެކު ގާތްގަނޑަކަށް
12 އަތޮޅު ގެ 5 ރަށެއްގެ މަތިން 400 ހައުސްހޯލްޑުގައި އަޅުގަނޑުމެން މީތި ގެންދެވިފައިވާނެ. އޭގެ އިތުރުން އއ.
އާއި އަދި އޭގެ އިތުރުން ބައެއް އަތޮޅުތަކުގައި ޓްރައިލް ފޭސްއެއް ގެންދެވިފައި ވާނެ. ދެން އޭގެ އިތުރުން އޯގަނިކް
ފުޑު ވޭސްޓިންގގެ ސެންޓްރަލް ލެވެލްގެ ކޮންޕޯސްޑް އިން ޓްރެޔަލެއް އަޅުގަނޑުމެން ކުޑަފަރީގައި ، ނ. ކުޑަފަރީގައި
ވަރަށް ކާމިޔާބުކަމާއެކު ގެންގޮސްފައި މި އޮންނާނެ. ދެން މިހާރު ވެސް ކުޑަފަރީގައި އަސްލު އުފެދޭ ހުރިހާ ބަދިގޭ
ކުއްޔެ އް ދަނީ ހަމަ މި މެތޮޑް ބޭނުންކޮށްގެން މެނޭޖުކުރަމުން. މިއީ މި ދެންނެވި ތަކަކޫރާ މެތޮޑުގެ ސެންޓްރަލް
ކޮންޕޯސްޑް. ދެން މި މެކޭނިކަލް ކޮމްޕޯސްޑިންގ މެޝިނެއް ބޭނުންކުރުމަށްވުރެ ވަރަށް ޚަރަދު ކުޑަ ގޮތެއް. މީގައި
ހަމައެކަނި ދެ މެނިޝަނެއް، ވަރަށް ސިމްޕަލް ދެ މެޝިނެއް މިކްސްކުރާ މެޝިނަކާއި ގުރައިންޑާއަކާ މި
ބޭނުންކުރަނީ. ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި އޮޕަރޭޝަނަލް ކޮސްޓް، މެކޭނިކަލް ކޮންޕޯސިންގ އަކާ އަޅަ އިބަލާއިރު
ގާތްގަނޑަކަށް % 70 ކުޑަ. އާދައިގެ ގާތްގަނޑަކަށް 1000 ،1500 މީހުން އުޅޭ ރަށެއްގައި ދެ މުވައްޒަފެއްގެ ދެ
ގަޑިއެއްހާއިރު މި ކަމަށް ހޭދަކޮށްލަންޖެހޭނީ. އަނެއްކާ މި އަބަދު އެ ކަމެއް ތެރޭގައި އިންވޯލްވެ އުޅޭކަށް ނުޖެހޭ. ދެ
ގަޑިއިރެއް ގެ ތެރޭގައި މިކަން ނިންމައިލެވޭނެ. ދެން މީގެ ހުރިހާ ލަރނިންގ ތަކެއް މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ނަގާފައި
އަޅުގަނޑުމެން ދެން މި އަންނަ އަހަރު ހަމަ އެންމެ ބޮޑަށް ސްކޭލްކުރަން ބޭނުންވާ އެކަތި. އެއީ ރާއްޖޭގައި އަސްލު
ބަދިގެ ކުންޏަކީ މިހާރު މޫދަށް އެޅުން މަނާ ކަމަކަށްވާތީ އަސްލު މި ވަރަށް ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެން ގެންދަން ބޭނުންވާ
އެކަތި. ދެން އޭގެ އިތުރުން ޖަންގަލް ކޮމްޕޯސްޓިންގ. އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން އިންނާނެ އޯގަ ނިކް ވޭސްޓުގެ ތެރެއިން
ބަދިގޭ ކުންޏާއި ފަތު ކުންޏާ ވަރަށް ބޮޑަށް ވަކިކޮށްލާފަ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވިފައި އޮތް ގޮތުގައި
ވެއްޖެއްޔާމު ބަދިގެ ކުންޏަކީ އެއީ ކޮންމެ ދުވަހަކު ހަމަ އެ ވަގުތުން ވަގުތަށް އެޓެންޑުވާންޖެހޭ އެއްޗެއް. އެކަމަކު
މިސާލަކަށް މި އުފެދޭ ގްރީން ވޭސްޓަކީ އެއީ އަދި ހަމަ ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ކަނޑައެޅޭ ތަނެއްގައި ބަހައްޓާލިޔަސް
އޭގެ ސަބަބުން ރައްޔިތުންނަށް މާބޮޑު އުނދަގޫވާ ކަމެއް ނޫން. ދެން ޖަންގަލް ކޮމްޕޯސްޓިންގގެ އަސްލު
ކޮންސެޕްޓަކީ އަޅުގަނޑުމެން މި ވުޑް ޗަޕިރއެއް ބޭނުންކޮށްގެން އޭތި ޗްޕިކޮށްލާފައި އަސްލު އެ އެއްޗެހި ޕައިލްކޮށްފައި
މި ބަހައްޓަނީ ޖަންގަލް ތެރޭގައި ނޫނީ ޖަންގަލް ތެރެއަށް ފަތުރާލަނީ. އޭރުން ހަމަ ނެޗުރަލް ޕްރޮސެސް ތެރޭގައި
އޭތި ހަމަ ފަނާވެގެން މި ދަނީ. މިހާރު ވަލު ތެރޭގައި މިހެން ޗްޕިކޮށްލާފައި ނޫނީ މި ފުޑުކޮށްލާފައި ހުންނަ އަދި މި
6

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ފަތް ފެނުނަސް އެއީ ކުންޏެއް ގޮތުގައެއް ފާހަގައެއް ނުވޭ. ދެން ހަމަ މިގޮތަށް ޕައިލްކޮށްލާފައި ބެހެއްޓިމާ
ގާތްގަނ ޑަކަށް ދެ ހަފުތާ ތިން ހަފުތާ ފަހުން އެ ކޮމްޕޯސްޑްވާން ލަހުން ފެށީމަ ހަމަ އާންމު ރައްޔިތުން ވަރަށް ބޮޑަށް
އެއްކަލަ ބެޑިންއެއް ގޮތުގައި މި އޮތް ގާޑަނުގައި ބޭނުންކުރަން ހަމަ ނަގަމުން ދޭ. އެހެންވީމާ، މިއީ އަސްލު ބ.
އަތޮޅުގަޔާއި ބައެއް ރަށްރަށުގައި ހަމަ ވަރަށް މި ޓްރަ އިލްކޮށްފައި އޮތް ކަމެއް. ދެން އަޅުގަނޑު އަޒޫއާ
ހަވާލުކޮށްލާނަން.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ދެން ކުނި މެނޭޖުކުރާ ނިޒާމެއް ގާއިމުވުމާ ހިސާބުން އެންމެ މުހިންމު އެއް ކަމަކީ ވަރަށް ބޮޑު އުނދަގޫ އެއް
ކަމަކީ އިސްރާފު ނޫނިއްޔާމު ކުނި އުފެދޭ މިންވަރު މަދުކުރުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ގިނަ
އިވެންޓުތަކެއް ނޫނީ ކެޕޭސިޓީ ބިލްޑިންގ ކަންތައްތަކެއް ކޮށްފައި ހުންނާނެ ތަޢާރަފުކޮށްދޭން އޯލްޓަރނޭޓިވްސް
ބޭނުންކުރެވިދާނެ އުކާލަން ނުޖެހޭކަހަލަ އެއްޗެހި އިންޓްރޮޑިއުސްކުރަން. އެގޮތުން ފެންފުޅި ، ޕްލާސްޓިކް ފެންފުޅީގެ
ބަދަލުގައި ބޭނުންކުރެވޭ އެއްޗެހި އިންޓްރޮޑިއުސްކުރުމުގެ ގޮތުން އިސްރާފު މަދު މިސްރާބު އެކްސްކޯ ކިޔާ
އެކްސްކޯއެއް މި ބާއްވަނީ ކޮންމެ ރަށެއްގައި ވެސް، މި ވަގުތު ރާއްޖޭގެ މާލޭގައި އުޅޭ ވޯޓަރ ފިލްޓަރ ސަޕްލަޔަރުން
އެއްތަނަކަށް ގެންގޮސް އެ ބޭފުޅުންގެ ފިލްޓަރތައް ރައްޔިތުންނަށް ޓްރައިކޮށްލަން ފުރުޞަތެއްދޭން އިނގޭތޯ. ދެން
އޭގެ ސަބަބުން ކައުންސިލުތައް ވެސް އިންވޯލްވެ އެ ބޭފުޅުން އެބަ ހުރި މިހާތަނަށް ދިޔައިރު އެއްކަލަ
ފައިނޭންސިންގ ސްކީމްތަކެއް ވެސް އެކުލަވަ އިލާފައި އޮފަރކޮށްފަ. އެހެންވީމާ، ހުރިހާ ގޭބީސީއަކަށް ވެސް ފިލްޓަރ
ސިސްޓަމެއް ބެހެއްޓުމުގެ ފުރުޞަތު ހުޅުވިގެންދޭ. އޭގެ އިތުރުން މަސްވަރު ދުވަސްވަރު މި ބޭނުންކުރާ ސިންގަލް
ޔޫޒް ޕެޑް ފަދަ ތަކެތީގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންކުރެވޭ ވަރަށް ބައިވަރު ޕްރޮޑަކްޓްސްތަކެއް ވެސް އެބަ އުޅޭ މިހާރު.
އެހެންވީމާ، އެ ބާވަތްތައް އިންޓްރޮޑިއުސްކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން، އެންމެންނަށް އެނގޭ ބޮޑު ސިއްރުގެ ނަމުގައި
ޔޫ.އެން.އެފް.ޕީއާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން ހިންގާ ސެޝަންތަކެއް. މި ސެޝަންތަކުގައި މެންސްޓްރުއަލް
ސަސްޓެއިނަބަލް ޗޮއިސަސް އިންޓްރޮޑިއުސްކުރުމުގެ އިތުރުން، ސެކްޝުއަލް ރީޕްރޮޑަކްޓިވް ހެލްތުގެ ސެޝަންތަކެއް
ވެސް ނަގާ. ދެން މި ކަހަލަ ސެޝަންތައް ވަނީ ވަރަށްވަރަށް ޔޫސްފުލް އެއްޗަކަށް ހަމަ އަންހެނުންނަށް އެކަންޏެއް
ނޫން ފިރިހެނުންނަށް ވެސް. ދެން ދެ އަހަރެއް ވަންދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ސެޝަންތައް ނަގާފައި ފެނުނު މިއަށް
އޮތް މުހިންމުކަން ބޭނުންވެފައި ހުރިވަރު ރަށްރަށުގައި. އެހެންވީމާ، މިދިޔަ އަހަރު ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ވާނީ 36
ފެސިލިޓޭޓަރުންނެއް ތަމްރީނުކޮށްފައި ފެސިލިޓޭޓަރސް ނެޓްވޯކެއް ގާ އިމުކޮށްފައި މާލޭގަ ޔާއި އަދި ހަމަ ގިނައިން
7

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ބޮޑަށް އުތުރުގެ ރަށްރަށުގައި. އެހެންވީމާ، އެ ފެސިލިޓޭޓަރުންނަކީ މިހާރު ކޮންމެ ރަށަކަށް ވެސް ހަޔަރކުރެވިދާނެ
ބޭފުޅުން މި ކަހަލަ ސެޝަންތައް ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ޓަކައި. ދެން ހަމަ ކުރިން ވެސް ދަންނަވައިލިހެން ނެޕީތައް،
ސިންގަލް ޔޫޒް ނެޕީއަކީ ހަމަ އެންމެ ބޮޑު މައްސަލަ. ސިންގަލް ޔޫޒް ނެޕީއަކަށް ނެތް މާ ބޮޑު އިތުރު ކަމެއް
ކުރެވޭނެ އަދަރދެން އެ ނެޕީ މަދުކުރުން ފިޔަވައި ދެއްތޯ. އެހެންވީމާ، ތަޢާރަފު މި ކުރަނީ މިއީ ފޮތި ނެޕީ. ޒަމާނީ
ފޮތި ނެޕީ އިނގޭތޯ. ވަރަށް ގިނަ ފަހަރު ހަމަ މީހުން ހޭން ފަށަނީ އަޅުގަނޑުމެން މީގެ ވާހަކަދައްކާލާއިރު. މި
ޒަމާނުގައި ދެން ކިހިނެއްހޭ ފޮތި ނެޕީ ޖަހާނީ ދެއްތޯ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު ޒަމާނީ ފޮތި ނެޕީއަކީ މާކަ އުނދަގޫ
އެއްޗެއް ނޫން ކުރިންހެން ފޮތިކޮޅެއްހެނެއް ނޫންހެން އިންނަނީ ހަމަ ނެޕީއެއްގެ ގޮތުގައި ފިއްތި ގޮށަކާއި ނޫނިއްޔާމު
ވެލްކްރޯކޮޅެއް ލާފަ. އެހެންވީމާ، ބުޑު ފޮތީގެ ނަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހިންގާ ޓްރައިލްތަކެއް މި ކޮންމެ ރަށެއްގައި
ވެސް ހުރިހާ ޕޭރަންޓުން އިންވޯލްވްކޮށްގެން. ދެން އޭގެ ޓާގެޓަކަށް ވާނީ ކޮންމެހެނަކުން ހަމަ ކޮމްޕްލީޓްލީ ސިންގަލް
ޔޫސް ނެޕީ ބޭނުންކުރުން ހުއްޓާލުމެއް ނޫން. އެގޮތަކަށް ފަސޭހައެއް ވެސް ނޫން އެއްވެސް ޢާއިލާއަކަށް. އެންމެ
މަދުވެގެން ރޭގަނޑު ނިދާ ގަޑީގައި އެބޭފުޅުވެސް ބޭނުންވޭ ހަމަ ސިންގަލް ޔޫސް ނެޕީ ބޭނުންކުރަން އިނގޭތޯ.
އެހެންނަމަވެސް، ވަރަށް ބޮޑުތަނުން، 80% އޮފް ދަ ނެޕީ ކުނި މަދުވިޔަސް ވެސް އެއީ ކުނި މެނޭޖުކުރުމުގެ
ނިޒާމަށް ލިބޭ ވަރަށްވަރަށް ވަރަށް ބޮޑު ލުޔެއް. ދެން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވީ ވޭސްޓް ކަލެކްޝަންގެ އެ
ޓްރައިލްތައް ހިންގިއިރުގައި ފާހަގަވި އެއް ކަމަކީ ފޮތި އެހާ ރީއްޗަށް ވަކިކޮށްފައި ހުންނައިރުގައި މި ފެންނަނީ
ފޮއްޗާއި، ބޫޓު، ކުޅޭ އެއްޗެހި . މި ކަހަލަ އެއްޗެހި ވެސް ވަރަށް ބައިވަރު ހަމަ އާ އަދިވެސް ޔޫސްކުރެވޭވަރުގެ
އެއްޗެހި އުކާލާފައި ހުންނަތަން. އެހެންކަމުން އަންހެނުންގެ ތަރައްޤީއަށް މަސައްކަތްކުރާ ކޮމިޓީތަކާ އެކީގައި، 7
ކޮމިޓީއަކާ އެކީގައި އަޅުގަނޑުމެން އުފެއްދި އެއްޗެއް މިއީ އަލުންބަލުން ރީސޭލް މާކެޓު. މި މާކެޓުގައި އެ ބޭފުޅުން
މި ކުރާ ކަމަކީ ކޮންމެ ރަށަކުން ވެސް ބޭކާރުކޮށްލާނެ އެއްޗެހި ހުރިހާ ގެއަކުން އެއްކޮށްފައި، ބައެއް ރަށްރަށުގައި
ހުރޭ ކަލެކްޝަން ޕޮއިންޓްސް. އަނެއްބައި ރަށްރަށުގައި ދޮރުން ދޮރަށް ހިނގައިގެން ވެސް ހޯދާ. އެއް ކޮށްފައި އެ
އެއްޗެހި ރިޕެއަރކޮށް، ދޮވެ ، ސާފުކޮށް، އިސްތިރިކޮށްފައި މި ފޮނުވާލަނީ މި ނެޓްވަރކްގެ އެހެން ކޮމިޓީއަކަށް
އިނގޭތޯ އެހެން ރަށެއްގައި ވިއްކަން. ދެން އެ ބޭފުޅުން ޕޮޕްއަޕް މާކެޓްސް ބާއްވާނެ ކޮންމެ އަހަރަކު ގާތްގަނޑަކަށް
ތިން މާކެޓު އެބަ ބާއްވާ އަލުންބަލުން މާކެޓުގެ ނަމުގައި. ބާއްވާފައި މި އެއްޗެހި ވަރަށް އަގުހެޔޮކޮށް ވިއްކާ މި ލަނީ
އަނެއްކާ ވެސް އެއަށް އިތުރު މި ލައިފެއް ދީފަ. ދެން ހަމަ ކުރިން ވެސް ދެންނެވިހެން މި ކަންކަމެއް ދެމިއެއް
ނޯންނާނެ ކަންނޭނގެ ދެއްތޯ މި ވިސްނުން ބަދަލުނުކުރެއެއް. ދެން އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް
އިސްކަންދެން ހަމަ ކޮމިއުނިޓީ ރައްޔިތުން، މުޖުތަމަޢުގެ ހުރިހާ ބޭފުޅުން އިންވޯލްވްކުރަން މި ކުރާ ކަމެއްގައި.
8

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ގިނަފަހަރު އޮންނަނީ ކުނި މެނޭޖުކުރުމަކީ ހަމައެކަނި ކައުންސިލުގެ ނޫނިއްޔާމު ވެމްކޯގެ ކަމަކަށްވެފަ. ކުންޏޭ ބުނީމަ
ދެން ހަމަ ގެއިން ނިކުންނަ ހިސާބުން އެއްވެސް ވަރަކަށް އެއްވެސް މީހެއްގެ ޒިންމާއެއް ނޯވޭ. އެހެންވީމާ، ފްރެޝް
ސްޓާޓްގެ ނަމުގައި ހަމަ ހުރިހާ ކޮމިއުނިޓީ މެންބަރސް ގެނެސްގެން އަޅުގަނޑުމެން އެ ބޭފުޅުން ލައްވާ އެއްކަލަ ކުނި
މެނޭޖުކުރާ މުވައްޒަފުންގެ ދުވަސް އޮތް ގޮތަށް ޢަމަލީގޮތުން އެ ތަޖުރިބާކޮށްލަން މި ފުރުޞަތު ދެނީ ކުނި
ޕްރޮސެސްކުރަންށާއި ކުނި ވަކިކުރަން އެ ބޭފުޅުން ގޭބީސީތަކުގައި ވަކިކުރާ ލެވަލަ ށްވުރެ އަދި ސެކަންޑަރީ
ސެގްރިގޭޝަން ހަދަން ވެސް ކުރަން އޮންނަ މަސައްކަތާ. ދެން މީގެ ސަބަބުން ވަރަށް ބޮޑު ތަފާތެއް އާދޭ ކުނި
ވަކިކުރާ ގޮތުގައި ވެސް، ކުނި ސާފުކޮށް ބެހެއްޓުމުގައި ވެސް، ކުނި ރީ އްޗަށް ވަކިވަކިން ފޮނުވަ އިލުމުގައި ކުނި
މެނޭޖުކުރާ ސެންޓަރަށް. ދެން ހަމަ އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކޮށްފައިވާނީ މިހާހިސާބަށް ދިޔައިރުގައި އެ
ސްކޫލުތަކާ އެކީގައި އަދި ބ. އަތޮޅުގައި އިންނަ ޓީވެކް ސެންޓަރ މިހާރު އެ ބޭފުޅުންނާ އެކީގައި ވެސް ކޮންމެ
ބެޗަކަށް ޕާސަނަލް ލީޑަރޝިޕާ އަދި ޒީރޯ ވޭސްޓްގެ ޕްރިންސިޕަލްސް ކިޔައިދިނުމުގައި. އޭގެން ވެސް ވަރަށް ބޮޑު
ވިސްނުންތަކެއް ވިސްނާ ކަން ނޭނގެ ކީއްވެގެންކަން އަޅުގަނޑުމެން މިކަން މިހާރު މި ވަގުތު މި މުހިންމު ގޮތެއްގައި
ކުރަން މި ޖެހެނީ. ޓޫރިޒަމާއި، ލޯކަލް ޓޫރިޒަމާ އެއްޗެހި ފަށާފައި ހުންނަ ރަށްރަށުގައި އަދި ޚާއްސަކޮށް ހަމަ ވަރަށް
މުހިންމު އެ ބޭފުޅުންގެ ކުނި މެނޭޖުކޮށް ކުނި އަންދާ މިންވަރު މަދުކުރަން. އެހެންވީމާ، އެ ވާހަކަތައް ދެކެވޭ. ދެން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުން ދެން މައިންޑްސެޓް ޗޭންޖުކުރުމުގައި، ޝިފްޓްކުރުމުގައި އެންމެ ބޮޑު
ބިންގަލެއް އެޅޭނީ ކުޑަކުދިންނަށް، ޔަންގް ކުދިންނަށް ސްކޫލުތަކުގައި މި ވާހަކަތައް ވީހާ ވެސް ބޮޑަކަށް ދައްކަން
ފެށިގެން. އެހެންވީމާ، މީގެ ހަތަރު އަހަރު ކުރިން އަޅުގަނޑުމެން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަނާ އެކީގައި
އެކުލަވައިލިން ފްރޭމްވޯކެއް، "ފެހި މަދަރުސާ ފްރޭމްވޯކް" އިނގޭތޯ. ފެހި މަދަރުސާ ފްރޭމްވޯކްގައި ވަރަށް ބޮޑަށް
ވެސް ހޯލް ސްކޫލު އެޕްރޯޗެއް ގޮތަށް އެކުލަވަ އިލެވިފައިވާ ފްރޭމްވޯކެއް. ހަމައެކަނި ކިޔަވަ އިދޭ ލެސަންތަކުގެ
އެކަންޏެއް ނޫން. އެހެންނަމަވެސް، ސްކޫލުގެ ގަވަރނަންސްއާއި ސް ކޫލުގެ ކެމްޕަސްއާ އަދި އެ ރަށެއްގެ މުޅި
މުޖުތަމަޢު، ކޮމިއުނިޓީ އިންވޯލްވްކޮށްގެން ކިހިނެއްތޯ އެ ސްކޫލަށް ވީހާ ވެސް ބޮޑަކަ ށް ފެހި ކޮޅަކަށް ދެވޭނީ
އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ފެހި މަދަރުސާގެ އެންމެ ބޮޑު އަމާޒަކީ، ހަމަ އެންވަރަންމަންޓަލް ފުޓްޕްރިންޓް ރިޑިއުސްކުރުން.
އީކޯ ލިޓަރެސީ ގިނަ ކުރުން. ކޮންމެ ސްކޫލެއްގައި ވެސް މިހާރު ދެކެވޭ ވާހަކަތަކުގައި މި ވާހަކަތައް އައުން،
ކްލައިމެޓް ޕްރޮސްޕެރިޓީއަކަށް މަސައްކަތްކުރުން. އެހެންވީމާ، މި ފްރޭމްވޯކްގެ ދަށުން ޓާގެޓްކުރާ 4 ތީމަކީ ވޭސްޓް
އޯޝަން އައިލެންޑް އަދި އިނޮވޭޝަން. އޭގެ ތެރެއިން ހަމަ ކުރެވޭ ހުރިހާ ކަމެއް ލެސެންތަކުގެ އިތުރުން ހޯލް
ސްކޫލުގެ ތެރޭގައި މިސާލަކަށް ސޯލާ ޖެހުން ހިމެނޭނެތާ ދެއްތޯ. ކޮންމެވެސް އެއް ބަޔަކަށް މީގެ ކުނި މެނޭޖުކުރާ
9

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ގޮތް، އެ ބޭފުޅުން ޕޭޕަރ ވޭސްޓް އުފައްދާ މިންވަރު އެގޮތަށް ގޮއްސަ ހަމަ ހުރިހާ ކަމެއް ވެސް ފެތޭނެ މި 4 ތީމްގެ
ދަށަށް. ފެހި މަދަރުސާ ފްރޭމްވޯކް އެކުލަވަ އިލެވުނު ފަހުން އަޅުގަނޑުމެން 7 ސްކޫލެއްގައި ފުރަތަމަ ޕައިލެޓް ކުރީ
ރާއްޖޭގެ އެކި ކަންކޮޅުތަކުގައި. ޕައިލެޓްކޮށްފައި ވަރަށް ރަނގަޅަށް އެ ޕައިލެޓް ފޭސްގައި ދިޔައީ. އެއީ އަސްލު
ޓީޗަރުންނަށް އިތުރު ބުރައެއް ނުޖެހޭ ކަހަލަ ގޮތަކަށް މީތި އެކުލަވަ އިލެވިފައި އޮތީ ހުރިހާ ލެސަން، މިހާރު ނަގައިދެވޭ
ހުރިހާ ލެސަންތަކަކާ އެ ލައިން ކޮށްގެން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އޭގެފަހުން މިދިޔަ 4 އަހަރުގެ ތެރޭގައި
ގާތްގަނޑަކަށް 48 ސްކޫލަކަށް މިހާރު ފެހި މަދަރުސާ މިވަނީ އިންޓްރޮޑިއުސްކޮށް ކޮށްފަ. އެހެންނަމަވެސް، ފެހި
މަދަރުސާ ޕުރޮގުރާމުގެ ފްރޭމްވޯކޭ އެންމެ ޚާއްސަ ކަމަކީ އެއީ މެންޑޭޓަރީއޭ އެއްޗެއް ނޫން އިނގޭތޯ. އެއީ ކޮންމެ
ގޮތެއް ވިޔަސް މައިންޑްސެޓް އަނެއް ބަދަލުކުރަން ބޭނުންވަންޏާމުން މަޖުބޫރުކޮށްގެން އަންނަ އެއްޗަކުން
ކޮންމެހެނަކުން މައިންޑްސެޓެއް ބަދަލެއް ނުވާނެތާ ދެއްތޯ. ދެން ޔުނެސްކޯއަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ވާނީ މީތި
ހުށަހަޅައިދީފަ. އެ ބޭފުޅުން ވަރަށް ހަމަ އެލައިންޑް އެ ބޭފުޅުންގެ ގްރީން ސްކޫލު ޕު ރޮގުރާމާ އެހާ އެލައިންޑް
ޕުރޮގުރާމެއް ކަމުން ވަރަށް ތަޢުރީފުކޮށްފައި ވާނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަނަށް. ދެން މި ޕުރޮގުރާމު މިހާރު
ވެސް ކުރިއަށް އެބަދޭ. އެހެންނަމަވެސް، މޮނިޓަރިންގއަށް ކުޑަކޮށް އެބަ ލެކްވޭ މި މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން. ދެން މި
ހުރިހާ މަސައްކަތެއްގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިދިޔަ 6 އަހަރު ތެރޭގައި 6500 އަށްވުރެ ގިނަ މީހުންނަށް
ރީޗްވެވިއްޖެ ކެޕޭސިޓީ ބިލްޑިންގ ޕުރޮގުރާމްސްތަކުގެ ތެރެއިން. 1000 ޓަނަށްވުރެ ގިނަ ކުނި އަނެއް އަންދާލުމުން
ނޫނިއްޔާމުން ތިލަފުއްޓަށް ގެންދިއުމުން ނޫނީ އަންދާލުމުން ނޫނިއްޔާ ލޭންޑް ފިލްކުރުމުން އެބަ
ޕްރިވެންޓްކުރެވިފައިވޭ. 1.2 މިލިއަނަށްވުރެ ގިނަ ޕްލާސްޓިކް ބޮޓްލްސް ރިފިއުސްކުރެވިފައި އެބަވޭ. ދެން އެކަން
ކުރެވިފައި މިވަނީ އަޅުގަނޑުމެން ސޮނޭވާ ވޯޓާ ކިޔާފައި ފެން ޕްލާންޓެއް ހުންނާނެ ބ. އަތޮޅު މާޅޮހުގައި. އެ ތަނުން
އުފައްދާ ފެން މި ވިއްކަނީ ބިއްލޫރި ފުޅީގަ ޔާއި ރީ ޔޫޒަބަލް ކޮންޓެއިނަރސްގައި. ބޮޑަށް މާޅޮހުގެ ހުރިހާ ކެފޭއަކުން
މިހާރު ހުންނާނީ ގެސްޓުހައުސްތަކުގައި ވެސް އެ ފެން. އެހެންނަމަވެސް، ދެން އިތުރު ނެއިބަރިންގ ބައެއް
ރަށްރަށުގައި ވެސް ބޭނުންކުރަމުންދާނީ އެ ފެން. ދެން އަސްލު މި ކުރެވުނު ހުރިހާ މަސައްކަތެއްގެ ތެރެއިން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު އުފެއްދިފައި އޮތް އެއްޗަކީ ނަމޫނާ ސަސްޓެއިނަބަލް ވޭސްޓް މެނޭޖުމަންޓް މޯޑެލް އިނގޭތޯ.
މި މޯޑެލަކީ ކޮންމެ ރަށަކަށް ވެސް ވަރަށް ފަސޭހައިން އެއްކަލަ އެއް ހަރުފަތުން އަނެއް ހަރުފަތަށް އެރޭނެ ކަހަލަ
ގޮތަކަށް އެކުލަވަ އިލެވިފައިވާ މޮޑެލެއް. މީގެ މި އޮންނަ ލެވެލްސް އޮފް ސަސްޓެއިނަބިލިޓީގައި މި ކުރާ ކަމަކީ ކުރިން
ވެސް ފާހަގަކޮށްލިހެން 6 ކެޓަގަރީއަކަށް، އެކައްޗަކީ ހާމަގޮތެއްގައި ކުނި އެންދުން. ދެވަނަ ކަމަކީ، ކާބޯތަކެއްޗަށް
ކޮންމެ ރަށެއްގައި ވެސް ޓްރީޓްކުރާ ގޮތް އަދި މިންވަރު. ސެގްރިގޭޓް ކުނި ވަކިކުރާ މިންވަރު، ފަތްކުންޏަ ހަދާ ގޮތް،
10

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ކުނި ޕްރޮސެސްކުރެވޭ މިންވަރު އަދި ލިޓަރިންގ، ކުނި އަޅާފައި ހުންނަ މިންވަރު ، ރަށުތެރެ ސާފު މިންވަރު.
މިހުރިހާ މިންވަރަކަށް ބަލައިލާއިރު ހުރިހާ ރަށެއް އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރާ ހުރިހާ ރަށެއްގައި ވެސް އޮންނާނީ
މިހާރު ބޭސްލައިނެއް އެކުލަވައިލެވިފަ. ބޭސްލައިނަކާ އަދި ޓާގެޓްކުރަން، އެޗްވީކުރަން ޓާގެޓްކުރާ ލެވަލެއް
ކަނޑައެޅިފައި އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މި ޓޫލް މިވަނީ ވަރަށް ފަސޭހަ އެއްޗަކަށް މެރިޓް ބޭސްޑް އެޕްރޯޗެއް
ގެންދިއުމަށް ޓަކައި. މެރިޓް ބޭސްޑް ގޮތަކަށް ފަންޑިންގ ދޭންވީ ކަމުގައި ވިޔަސް، މެރިޓް ބޭސްޑް ގޮތަކަށް
ކޮންމެވެސް ކަހަލަ އިންސެންޓިވެއް ރަށްރަށަށް ދޭން ވިޔަސް ވެސް ވަރަށް ފަސޭހަކަމާ އެކީގައި ކޮންމެ ރަށެއް
އޮންނަ ލެވެލް މި ހުރިހާ ދާއިރާއަކުން އިނގޭނެ ކަހަލަ ގޮތަކަށް އެކުލަވައިލެވިފައި އޮންނަ ފްރޭމްވޯކެއް. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް މުހިންމު މިހާރު އެއްކަލަ މި ފްރޭމްވޯކް ހުރިހާ ރަށަކަށް ސްކޭލްކުރެވި، ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ
ރަށެއްގަ އި އެއްކަލަ ކުނި މެނޭޖުކުރުމުގެ މިންވަރު ބޭސްލައިން އެނގިފައި އޮތުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި
ވަގުތު މި ދަނީ މަސައްކަތްކުރަމުން މިކަމަށް ފަންޑްސް ހޯދަން ހުރިހާ ރަށެއްގައި މި ބޭސްލައިން އެކުލަވަ އިލެވޭނެ
ކަހަލަ ގޮތަކަށް.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕުރޮގުރާމު މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެން އަސްލު އިތުރަށް އަނެކަތި ކުރުމުގެ ކުރިން ތި ބޭފުޅުން އެއްވެސް ސުވާލެއް ނޫނީ އެއްވެސް ކޮމެންޓެއް އޮތްތޯ
ޕްރެޒެންޓޭޝަން މިދިޔަ ހިސާބުން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މަތިވެރި ދާއިރާގެ މެންބަރު.
މަތިވެރި ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޒަރީރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. ވަރަށް ފުރިހަމަ މަ ޢުލޫމާތުތަކެއް ދެއްވައިފި. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، ސޮނެވާ މިއީ
އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ކުރީއްސުރެ ވެސް އަޑުއަހާ ތިމާވެއް ޓާ ރައްޓެހި. އަނެއްހެން ބުނަންޏާ އީކޯ ޓޫރިޒަމް ވަރަށް
ޚާއްސަކޮށް ގެން އެ ބޭފުޅުންގެ މުޅި ހުރިހާ ޕްލޭނެއް ވެސް އަދި އިމާރަތްތައް ވެސް އަދި އިތުރަށް އޮޕަރޭޝަނަލީ
ހުރިހާ ކަމެއް ވެސް، ރާއްޖޭގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ތިމާވެއްޓާ ރައްޓެހި ޓޫރިޒަމެއް ހިންގުމަށް ޓަކައި މަސައްކަތް ކުރި
އެއް ރިސޯޓު މިއީ. މި ދެން އެ ރިސޯޓުގެ އެހީތެރިކަމާ އެއްކޮށް މި ޖަމުޢިއްޔާ އުފެދިގެން އައި ކަމަށް ތި ބޭފުޅުންގެ
11

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
މަޢުލޫމާތު އަޅުގަނޑުމެންނަށް. އަދި އެއާއެއްކޮށް ފުރަތަމަ ކޮޅުގައި ބ. އަތޮޅުގައި 3 ރަށެއްގެ ކައުންސިލާ ގުޅިގެން
މަސައްކަތް ފަށައިގެން މިހާތަނަށް 8 އަތޮޅެއްގައި 25 ރަށުގައި ތި ބޭފުޅުންގެ މަސައްކަތްތައް މިއަދު ވަނީ
ފުޅާކުރެވި. ވަރަށް ޕްރޮޑަކްޓިވް ނަތީޖާތަކެއް ތިޔަ ދެންމެ އަޅުގަނޑު ހުށަހެޅި ޕްރެސެންޓޭޝަނުން ތި ބޭފުޅުން
ހާސިލުކުރަމުންދާ ކަމަށް ފާހަގަކުރި. އެކަމަށް ޓަކައި ޝުކުރު އަދާކުރަން. އަދި އެއާއެއްކޮށް ނިމިދިޔަ އަހަރު
ގާތްގަނޑަކަށް 6500 އަށްވުރެ ގިނަ ބޭފުޅުންނަށް ތި ބޭފުޅުންނަށް ރީޗްވެ މިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން މަޢުލޫމާތު ދެވި، އަދި
އެކިއެކި ރަށްރަށުގައި ކައުންސިލުންނާއި އަދި ޖަމުޢިއްޔާތަކާއި އަދި އެކިއެކި އެން.ޖީ.އޯތަކާ އެއްކޮށް ވެސް ގިނަ
ޓްރެއިނިންގ ޕުރޮގުރާމުތައް ހިންގުމުގެ އިތުރަށް ރާއްޖޭގެ ސްކޫލުތަކަށް ވެސް އިނގޭތޯ ތި ބޭފުޅުން ވަނީ މިހާރު
މިކަން ފޯކަސްކޮށް، އަދި މި ކަމުގައި މަޢުލޫމާތު ވެސް އަދި އެ ބޭފުޅުންނާ އެކު ވެސް ގުޅިގެން މަސައްކަތްކޮށް،
ފެހި މަދަރުސާ ދެއްތޯ ނަމުގައި ޕުރޮގުރާމުތައް ވެސް ހިންގަމުން. އަދި ދެން އެ ވިދާޅުވި ޔޫ.އެސް އެއިޑްގެ ދެއްތޯ
ގްރާންޓުގެ އެހީގެ ދަށުންނޭ މަސައްކަތް ފެށިގެން މި ދަނީ ދެއްތޯ. މިހެން ދާއިރު ކުރިން ދެންނެވި ވަރަށް ހަމަ
ޙަޤީޤަތުގައި މި ރާއްޖެއަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ބޭނުންވާ ލަނޑުދަނޑި، އާދެ! ޚާއްސަކޮށް ރާއްޖެއަކީ އެ ކަމެއްގެ
މައްޗަށް ނުވަތަ އެ އިންޑަސްޓްރީގެ މައްޗަށް ބަރޯސާވެފައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ރާއްޖޭގެ އިޤުތިޞާދުގެ 89
ޑައިރެކްޓް ، އިންޑައިރެކްޓްކޮށް ބުނާނަމަ 95% މި އޮތީ ޓޫރިޒަމް ސެކްޓަރ އަށް ބަރޯސާވެފަ. އޮތް ޤައުމެއްގައި ގާބޭޖު
ޑިސްޕޮސިބަލް ނުވަތަ ކުރި މެނޭޖުކުރުން އިނގޭތޯ ރަނގަޅު ގޮތެއްގައި އެ ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގެ ކަންކަން
ތަރުތީބުކުރެވިގެން، ރައްޔިތުންނަށް ވިސްނައިދީގެން، ކައުންސިލު އިނގޭތޯ މީގެ އެއްބާރުލުން ތި ބޭ ފުޅުން ތި ދެއްވާ
ދެއްވުމަކީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފިއުޗަރ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓޫރިޒަމްގެ މުސްތަ ގުބަލަށް
އެޅިގެންދާ ވަރަށް ބޮޑު ހަރުދަނާ ފިޔަވަޅެކޭ. އެހެން މި ދެންނެވީ ހަމަ ކުރިން މި ދެންނެވިހެން އަޅުގަނޑުމެންގެ
ރާއްޖޭގެ ހަމަ މައިގަނޑު އަޅުގަނޑުމެންގެ ނެޗުރަލް ނުވަތަ ރިސޯސެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާނީ
ފަޅުތަކާއި، ގިރިތަކާއި، ރަށްތަކާ އަދި މި ޖަޒީރަވަންތަ ކުދިކުދި އިންޑިވިޖުއަލް ވަކިވަކި ން މި ހުންނަ ރަށްތައް
އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ރާއްޖޭގައި ނެޗުރަލް ރިސޯސަސްތަކަކީ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން އިންކަމެއް
ޖެނެރޭޓްކުރަން ހުރި ސޯސްތައް. މި ސޯސްތަކަށް ބިނާވެގެން މި ޓޫރިޒަމް މި އަންނަނީ. އަންނައިރު ތިޔަ ވިދާޅުވާ
ކުނި މެނޭޖުކުރުމުގެ ކަންކަން ރަނގަޅަށް މެނޭޖުނުކުރެވެނީ ކަމުގައި ވަނީނަމަ އަޅުގަނޑު ވެސް ގަބޫލުކުރަން
އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓޫރިޒަމަށް އަސަރުތަކެއް ބޮޑުތަނުން ކުރާނެ ކަމަށް. މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ރަށްރަށުގެ ބީޗެއް
މިއަދު ލޯކަލް ޓޫރިޒަމް އަޅުގަނޑުމެން ތަޢާރަފުކުރެވިގެންދާއިރު ރަނގަޅު ޕުރޮގުރާމެއްގެ ދަށުން ގާބޭޖު ޑިސްޕޮސިބަލް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވޭ ނިޒާމުތަކެއް ރަށްފުށުގައި ގާއިމުކުރެވިފައި ނެތިއްޖެއްޔާ ހަމަ ގޮނޑުދޮށަށް ކުނި ވެސް
12

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
އަޅާނެ އިނގޭތޯ. އެއްކަލަ ރަށްފުށަށް އަންނަ ޓޫރިޒަމަށް އޭގެ އަސަރު ވެސް ކުރާނެ. އަދި ރާއްޖޭގެ ފަޅުތަކަށް ވެސް
އިނގޭތޯ ހަމަ ޕްލާސްޓިކު ވެސް ހަމަ އެޅުން ހަމަ އިތުރުވެގެން ދިއުމުގެ ސަބަބުން މުރަކަތައް މަރުވެ ހަމަ ގުދުރަތީ
ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދިރުންތައް ނެތިގެން ދިއުމުގެ ބިރު އެބަ އޮތް އިނގޭތޯ. އެހެންނަމަވެސް، ތި ކަން ތި ގޮތަށް
ކުރެވެމުންދާތީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑު ލުޔެއް ލިބެމުންދާކަން. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ
އިނގޭތޯ ތިޔަ ދެންނެވި ކުރައްވަމުންދާ ހަމަ ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން އިނގޭތޯ.
ވަރަށް ބުރަ މަސައްކަތްތަކެއް ތިޔަ ބޭފުޅުން ތިޔަ ކުރައްވަނީ. އަދި އަސްލު އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާނީ މިއަށްވުރެ ވެސް
ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މި ކަންތައްތައް ކުރެވިގެންދާނެކަން. ތި ބޭފުޅުންގެ މައިގަނޑު މެއިން ޕްރިންސިޕަލަކީ، އިސްރާފު
މަދުކުރުމުގެ ބާރުވެރި މުޖުތަމަޢެއް ބިނާކުރުން އިނގޭތޯ. އިސްރާފު މަދުކުރުމުގެ ބާރުވެރި މުޖުތަމަޢެއް ބިނާކުރުމަށް
ތި ބޭފުޅުން މަސައްކަތްކުރަމުންދާއިރުގައި އެ ކަންކަމަށް ރައްޔިތުން ހޭލުންތެރިކުރުމަށް ޓަކައި ތިޔަ ހިންގަނީ
ޕުރޮގުރާމުތައް. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އެ ޕުރޮގުރާމުގެ ދަށުން ތި ބޭފުޅުންގެ މައިގަނޑު ތި ޕްރޮސްޕެކްޓި ވްތައް
ހާސިލުކުރެވިގެންދާނެ ކަމަށް. އަޅުގަނޑު ކޮށްލަން ބޭނުންވާ ސުވާލަކީ އިނގޭތޯ މި ކޮންމެ ކަމެއްގައި ވެސް އެންމެ
ބޮޑު އެއްގޮންޖެހުމަކަށް މި އޮންނަނީ ފަންޑު ރައިސްކުރުން އިނގޭތޯ. ބަޖެޓެއް ހޯދުން. އެ ރަށްރަށަށުގެ
ކައުންސިލުތަކާ ގުޅިގެން އެ މަސައްކަތްކުރާއިރު ވެސް ހަމަ ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ ބަޖެޓެއް ދާނެ މި ކަމަށް. އަދި އެ
ބޭފުޅުން ވެސް ބޭނުންވާނެ ތި ބޭފުޅުން އަތުން ވެސް ދާނެ . އަޅުގަނޑުގެ ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، މިފަދަ ކަންކަމަށް
ބަޖެޓު ހޯދުމުގައި ދެން ތިޔަ ބޭފުޅުން ދެންމެ ތި މަޢުލޫމާތުގެ އަލީގައި މި އިންނަނީ ޔޫ.އެސް އިނގޭތޯ އެއިޑް
ގްރާންޓްސްގެ ދަށުން މަސައްކަތްކުރާ ކަމަށް. ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، މި ލިބޭ ފަންޑުން މި ކުރާ މަސައްކަތް ތި
ބޭފުޅުންނަށް މެނޭޖުކުރެވޭތޯއޭ؟ ދެން އިތުރަށް ފަންޑު ހޯދުމަށް ޓަކައި ތިޔަ ބޭފުޅުން ހުރި ގޮންޖެހުންތަކަކީ ކޮބައިތޯ؟
އަދި އޭގެ އިތުރުން އެންވަޔަރަންމަންޓް ކޮމިޓީ އަޅުގަނޑުމެން މިއީ ގާނޫނު ހަދާ މަޖިލީހަށްވާތީވެ ގާނޫނީ ގޮތުން މި
ހުރި މައްސަލަތައް ޙައްލުކުރުމަށް ޓަކައި މިހާރު ހުރި ގޮންޖެހުންތަކަކީ ކޮބައިތޯއޭ؟ އަދި މިހާރު ހަދާފައި ހުރި
ގާނޫނުތަކުގެ ތެރެއިން އިނގޭތޯ އެއްވެސް ކަހަލަ ގާނޫނަކަށް ބަދަލު ނުވަތަ ގަވާއިދަކަށް ބަދަލުގެނެސްގެން ނަމަވެސް
ތިޔަ ބޭފުޅުން ތިޔަ މަސައްކަތްތައް އިތުރަށް ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި ހުރި އެއްވެސް ގޮންޖެހުންތަކެއް ހުރިނަމަ އެ
ކަންކަން ފާހަގަކޮށްލީމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނު ހަދާ ބަޔަކަށްވާތީވެ މި ދާއިރާއިން
އިރާދަކުރެއްވިއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެދެވެން ހުރި އެހީތެރިކަމެއް ވެދޭނަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ
އިނގޭތޯ. ވަރަށް ބޮޑަށް މަރުޙަބާ ދަންނަވަން ތި ދެ ބޭފުޅުން ބައިވެރިވެ ތި ދެއްވި މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި. ހަމަ
އަޅުގަނޑުގެ ކަންބޮޑުވުންތައް. އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ގަބޫލުކުރަނީ ރަނގަޅު ޖަވާބެއް ދެއްވާނެ ކަމަށް.
13

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕުރޮގުރާމު މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން ދެން އަސްލު މުޅި މި ނިޒާމަށް ނޫނީ މި ޕްރޮޖެކްޓް އިމްޕްލިމެންޓްކުރަމުން އެކި
ރަށްރަށުގައި ދިޔައިރު އަސްލު އެންމެ ބޮޑު ގޮންޖެހުންތަކެއް ގޮތުގައި ފާހަގަކުރެވުނު ހަމަ އެއް ކަންތައްތައް މިއީ.
ދެން އަސްލު ޖުމުލަގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން ރަށެއްގައި ގޮސް އެންގޭޖުމަންޓް ހިންގާއިރު ވަރަށް ބޮޑަށް
އިންޓަރނޭޝަނަލް ޔޫ.އެސް އެއިޑް ކަހަލަ ތަނެއްގައި ގްރާންޓް ޕްލަސް ސޮނެވާގެ މެއިން ގްރާންޓުގެ ތެރެއިން ގޮސް
އެންގޭޖުވަނީ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން މި އެންގޭޖުމަންޓް މި އިންނަނީ މިސާލަކަށް 1 އަހަރަށް ނޫނީ ދޮޅުއަހަރަށް.
ދެން އެއަށްފަހު އަސްލު މުޅި ސިސްޓަމް ބެލެހެއްޓުން މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި މުޅި ޒިންމާ މި އޮންނަނީ ކައުންސިލަށް.
ދެން މިހާރު ބައެއް ރަށްރަށުގައި ވެމްކޯއިން މަސައްކަތްކުރާ ރަށްރަށުގައި ވެމްކޯއިން. ދެން އަސްލު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު އެއްކަމެއް އެއީ ހަމަ އެގޮތަށް މި ވޭސްޓް މެނޭޖުމަންޓް މޮޑެލް
ސަސްޓެއިންކުރުމުގައި ވަރަށް މުހިންމު އެއްކަމެކޭ ރަށުގައި އުފެދޭ ކުނި ރަށުން ބޭރުކުރެވޭނެ ރަނގަޅު ނިޒާމެއް
ގާއިމުކުރެވިފައި އޮތުން އިނގޭތޯ. ދެން މި ކަމުގައި އަސްލު އެންމެ ބޮޑު ޗެލެންޖަކަށް އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު
ބައެއް ރަށްރަށަކީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ސީދާ ސިންގަލް ޔޫސްޑް ނެޕީ އެއްވެސް ވަރަކަށް އެންދުން ހުއްޓާ، މި ބުނީ
ހުއްޓައިލާފައި ހަމަ ހުރިހާ އެއްޗެއްސެއްހެން ރައްކާކުރަން ފެށީ، ގޯނީގައި ޕެކުކުރީ. އެކަމަކު ބައެއް ރަށްރަށުގައި
މިސާލަކަށް، އޭގެ ފަހުން ނެޕީ އަންދަންޖެހުނު އެއްކަލަ ކަލެކްޝަން ރެގިއުލަރކޮށް ރަށްރަށުން ކުނި ނުނަގާތީ. ދެން
ނެޕީއަކީ އޭގެ ޒާތުގައި ހަމައެ ކަނި އޭތި އިންގޮތަށް އެންދޭ އެއްޗެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، ނެޕީ އަންދަން އަނެއްކާ
އިތުރު ކުނިތަކެއް އެބަ އަޅަންޖެހޭ އަންދާ ބަޔަށް. އެހެންވީމާ، އެ ބައި ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު. އެހެންވީމާ،
އަދި ވެމްކޯ ތްރޫކޮށް ނަމަވެސް ނޫނިއްޔާމު އަދި އެހެން ގޮތަކުން ނަމަވެސް ކުނި ރަށުން ބޭރުކުރެވޭނެ ނިޒާމެއް އެބަ
އޮންނަންޖެހޭ. ދެން އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު އަޅުގަނޑުމެން ވޭސްޓް ކަލެކްޝަން ތެރޭގައި އަހަރަކު ތިންފަހަރު
ރަށަކުން ކުނި ބޭރުކުރަނީ ކަމަށް ވަންޏާމު ހަމަ ސިސްޓަމް ވަރަށް ރަނގަޅަށް މެ އި ންޓެއިންވެގެންދާނެ. އެއީ
މިސާލަކަށް؛ ދެން އެކަމަކު މިސާލަކަށް، ވަރަށް ބޮޑަށް ޓޫރިޒަމް، ލޯކަލް ޓޫރިޒަމަށް ޑިޕެންޑްވެފައި ނޫނިއްޔާމު
އިންޑަސްޓްރިއަލް މަސައްކަތެއް ކުރާ ރަށެއް ގައި ވެއްޖެއްޔާ ހަތަރެއް ނޫނީ ފަސްފަހަރު ފަހަރެއްގައި މިސާލަކަށް
ކަލެކްޝަނެއް ހަދަންޖެހިދާނެ. އެއީ އެއްކަމެއް ދެން އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު. ދެން ހަމަ އޭގެ އިތުރަށް
ފާހަގަކުރެވުނު އަސްލު ރަށުގައި މިސާލަކަށް، އަޅުގަނޑުމެން މޮޑެލް އިމްޕްލިމެންޓްކޮށް ކައުންސިލުން އެ ސްޓާޓްކުރާ
ހިސާބުން ފެށިގެން އެއްކަލަ އޮޕަރޭޝަނަލް ކޮސްޓަށް ބޭނުންވާވަރަށް ފަންޑު ކައުންސިލުތަކުގައި ގްރާންޓް ފަންޑުގެ
14

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ގޮތުގައި ލިބިފައި ނޯންނަކަން. ދެން އަދި ހަމަ އޭގެ އިތުރަށް ބައެއް ރަށްރަށުގައި ހަމަ ފާހަގަކުރެވުނު ކަމެއް މިއީ
ލޯކަލް ޓޫރިޒަމުގެ ސަބަބުން ސީޒަން ތެރޭގައި އެ ރަށެއްގައި އާންމު ގޮތެއްގައި އުފެދޭ ކުނީގެ ނިސްބަތް
ގާތްގަނ ޑަކަށް ދެގުނަ، ތިންގުނައަށް ވެގެން އެބަދޭ. އެކަމަކު މިސާލަކަށް، ކުނި އުފައްދާ ފަރާތަކީ މިސާލަކަށް
ގެސްޓުހައުސްތަކަށް ވިޔަސް އޭގައި ރަނގަޅު ނިޒާމެއް ރަށުތެރެއަކު ނޯވޭ ކުނި އުފައްދާ މީހުން އުފެދޭ ކުންޏަށް
ޒިންމާވާ ކަހަލަ ނޫނީ މިސާލަކަށް އަސްލު މި ކުނި މެނޭޖުކުރުމުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއް ފަސޭހަކަމަކަށްވާނީ އެ ކުންޏެއް
އުފައްދާ މީހަކު އެ ކުންޏަކަށް އަސްލު ޒިންމާ ވީހާ ވެސް ބޮޑަށް ނެގުން. އެހެންވީމާ، އެއީ ވަރަށް ބޮޑަށް
ފާހަގަކުރެވޭ އެއްކަމެއް އަސްލު އެ ފަންޑު ކައުންސިލަށް ނުހުންނަކަން ގްރާންޓް ފަންޑު ތެރެއިން. ދެން ހަމަ
އެގޮތަށް ހަމަ މި ބުނާހެން މި ފަންޑު މަދުވީމަ ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ރަށްރަށުން އެއްކަލަ ލޯކަލް މީހުން، ދިވެހިން
އަސްލު ހަޔަރނުކުރެވޭ އެއްކަލަ ސެލަރީ ޕެކޭޖް. އަބަދު ވެސް ބަންގްލަދޭޝް މީހެއް، ބޭރުމީހަކު މި ގެންނަނީ.
ގެނައިމަ މި ސިސްޓަމް އެއްކަލަ މިހާރު މި ސިސްޓަމް ތެރެއިން މަސައްކަތްކުރާ މީހުން ނަކީ ގޭގެ އަށް ގޮސް ކުނި
ކަލެކްޓްކުރުމާ މި ހުރިހާ ކަމެއް ކުރާ މީހުންވީމަ އަސްލު މި ކޮމިއުނިކޭޝަން ބެރިއަރ ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް އައިސް
އެ ސިސްޓަމް މެއިންޓެއިންކުރުމަށް ޗެލެންޖަރސްތަކަށްވޭ އަސްލު ހުސް ބަންގްލަދޭޝް މީހުން ސިސްޓަމް ތެރޭގައި
މަސައްކަތްކުރަނީ ކަމަށް ވަންޏާ. އެކަމަކު މިސާލަކަށް ވެމްކޯ އިން ވޯރކްކުރާ ރަށްރަށުގައި ވަރަށް ރަނގަޅު
ސެލަރީއެއް ލިބޭ ކަލެކްޓްކުރާ މީހަކަށް. މިސާލަކަށް އެ އިންނަ ސެލަރީއެއް ކައުންސިލުގައި ލޯކަލް ގަވަރމަންޓް
އޮތޯރިޓީގެ ގަވާއިދު އިންނަ ގޮތަކުންނެއް ކައުންސިލަކަށް ނުވެސް ދެވޭ. އަނެއްކާ ޕްލަސް ބަޖެޓް އަދި މި ބުނީ
އެއްކަލަ ބްލޮކް ގްރާންޓުގެ ތެރެއިން ދިނުމުގެ އިޚުތިޔާރެއް ނީނދޭ ޕްލަސް ބައެއް ރަށްރަށަކީ ހަމަ އިތުރު
އާމްދަނީއެއް ކައުންސިލަށް ނުލިބޭ ރަށްރަށް. އެހެންވީމާ، އެއީ އަސްލު ވަރަށް ބޮޑަށް. ދެން ކޮންމެވެސް ވަރަ ކަށް
ސަރުކާރުގައި ތަންކޮޅެއް ކުރީގައި ގްރީން ޓެކްސްގެ ވަކި ޕަސެންޓެއް ކައުންސިލުތަކަށް ފޯރުކޮށްދޭ ކަހަލަ ވާހަކަތަކެއް
ވެސް ދެކެވުނު. ދެން އަދި އޭގެ އިތުރަށް ހަމަ ސަރުކާރުން މި ގްރާންޓް ކަނޑައަޅާއިރު ވަރަށް ބޮޑަށް ހަމައެކަނި
މިސާލަކަށް އާބާދީގެ ބޭރުން ރަށުގައި އުފެދޭ ކުނީގެ މިންވަރަށާއި އެ ރަށެއްގައި އެ މަސައްކަތްކުރަނީ ކިހާވަރަކަށްތޯ
ކުނި މެނޭޖުކުރަން، މެރިޓް ބޭސްޑް ސިސްޓަމެއް. މިސާލަކަށް، އެއް ރަށެއްގައި ހުރިހާ ކަމެއް މިސާލަކަށް ހުރިހާ
ކުންޏެއް ސެގްރިގޭޓްކޮށް ޕްރޮސެސްކުރާ ރަށަކާއި އެއްވެސް ވަރަކަށް ޕްރޮސެސްނުކުރާ ރަށަކާއި އެ ގްރާންޓް
ދިނުމުގައި އެބަ ފަރަގުތަކެއް ގެންނަން އެބަޖެހޭ އެ ހޭދަކުރާލެއް. ދެން އެހެންވީމާ، އެގޮތުން މިސާލަކަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިސާލަކަށް އެ ބޭނުންކުރާ ޓޫލް ނޫނީ ލެވެލް އޮފް ސަސްޓެއިނަބިލިޓީ ބެލިދާނެ މިސާލަކަށް ކޮން
ރަށަކަށް ކިހާވަރެއްތޯ އަސްލު މިކަން މި ކުރެވެނީ. އަސްލު މެރިޓް ބޭސްޑް ސިސްޓަމެއްގެ ތެރެ އިން ބަޖެޓް
15

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
އެލޮކޭޓްކުރުން އެންމެ ބޮޑު އެއް ކަންތައް އެއީ. ދެން ހަމަ އޭގެ އިތުރުން އަޅުގަނޑު މެން ވެސް އަދި އިތުރު
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަނާ އެއްކޮށް ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު ހޭދައަކާއި ވަރަށް ބައިވަރު ވަގުތުތަކެއް ހޭދަކޮށްގެން
އަޅުގަނޑުމެން ޑިވަލޮޕްކުރި އެކައްޗެއް މި ފެހި މަދަރުސާ. އަސްލު ފެހި މަދަރުސާގެ މައިގަނޑު ބޭނުމަކީ ހަމަ އެންމެ
ތުއްތުއިރުއްސުރެ ފަށައިގެން ސްކޫލުއިރުއްސުރެ ފަށައި ގެން ހަމަ ދަރިވަރުން ތިމާވެއް ޓަށް އަހުލުވެރިކުރުވުން. ދެން
އަސްލު އާ ޖީލެއް ފަށާއިރު އަސްލު މި ބައި އެންމެ ފަސޭހައީ އަސްލު ކޮންވިންސްކޮށްދޭން. އެކަމަކު މި ފެހި
މަދަރުސާ ހަމަ އަނެއްހެން އެއަށް ބޭނުންވާ ހުރިހާ ކަމެއް ނިމި އެކަމަކު އޭތި އިމްޕްލިމެންޓްކުރުމުގައި އަދިވެސް
ވަރަށް ބައިވަރު ހުރަސްތަކެއް އެބަ ހުރި. އަޒޫ ކޮންމެ ވެސްވަރަކަށް ކިޔައިލަދެއްވާނެ.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަސްލު ފެހި މަދަރުސާއަށް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މިހާރު ލެކްވާ އެއްޗަކީ އެންޑޯސްމަންޓް، ގަވަރމަންޓުގެ
އެންޑޯސްމަންޓް. މި ދެންނެވީ ކޮންމެވެސް ކަހަލަ އިންސެންޓިވެއް ލިބެން އެބަޖެހޭތާ ދެއްތޯ ސްކޫލުތަކަށް، އެންމެ
ޓޮޕް އެޗީވިންގ ސްކޫލުތަކަށް . ފެހި މަދަރުސާގެ އެންމެ މަތީ ފަންތީގައި އުޅޭ ސް ކޫލުތަކަށް ކޮންމެވެސް ކަހަލައިގެ
ރެކޮގްނިޝަނެއް ޤައުމީ ފެންވަރުގައި ޤައުމީ އެވޯޑެއް ނަމަވެސް ކޮންމެވެސް ކަހަލަ ރެކޮގްނިޝަނެއް ލިބޭނަމަ ހުރިހާ
ސްކޫލުތަކަކުން ވެސް ވަރަށް ރަނގަޅަށް އޭތި، ފެހި މަދަރުސާ ތަންފީޒުކުރަމުންދާނެ ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. ދެން އޭގެ
އިތުރުން މޮނިޓަރިންގ ކޮން ސްކޫލުތަކަކުންތޯ އެންމެ ރަނގަޅީ މި ދަންނަވާހެން ލެވެލްތައް ހޮވުމުގައި
މޮނިޓަރކުރުމަށް ކޮންމެވެސް ބޭފުޅަކު ކަނޑައެޅުން ހަމަ ސީދާ އެން.އައި.އީގެ ތެރެއިން ކަނޑައެޅުމަކީ މި ވަގުތު
ބޭނުންޖެހިފައި މި އޮތް ކަމަކީ ފެހި މަދަރުސާ ކުރިއަށް ގެންދަން.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕުރޮގުރާމު މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ އެންމެ ބޮޑު، ކުރިން ފާހަގަކޮށްލިހެން އެންމެ ބޮޑު އެއްކަމަކަށް ފާހަގަކުރެވުނީ
ހަމަ ރަށްރަށުން ކުނި ބޭރުކުރެވޭނެ ރަނގަޅު ނިޒާމެއް ކަނޑައެޅިފައި އޮންނަ ޝެޑިއުލެއްގެ ތެރެއިން ގާއިމުކުރެވިފައި
އޮތުން ރެގިއުލަރކޮށް. ދެން އޭގެ އިތުރުން ހަމަ މެރިޓް ބޭސްޑް ނޫނީ އެ ރަށެއްގައި ކުނި މެނޭޖުކުރާ ނިސްބަތަކުން
ހަމަ އެ ރަށަކަށް ފަންޑު ލިބޭނެ ގޮތެއް ގާއިމުވެފައި އޮތުން. ދެން ހަމަ އެގޮތަށް ފެހި މަދަރުސާގެ މި ވާހަކަ
ފާހަގަކޮށްލަން. ދެން އަދި އޭގެ އިތުރަށް ހަމަ އަޅުގަނޑަ ށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު އެހެން ކަމެއް މިއީ
ރާއްޖޭގައި ވޭސްޓް މެނޭޖުމަންޓަށް އަންނަ ހުރިހާ ފަންޑަކީ، ގާތްގަނޑަކަށް ގިނަ ފަންޑުތަކަކީ އަސްލު މި ވޯލްޑް
16

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ބޭންކުން ރާއްޖެއަށް މި ދެނީ. ދިނީމަ އަސްލު ވޯލްޑް ބޭންކުން ފަންޑު މި ދެނީ ހަމައެކަނި ސަރުކާރު ނޫނީ
މިނިސްޓްރީއަށް. އެހެންވީމާ، އަސްލު އެން.ޖީ.އޯތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ކުރާ މަސައްކަތްތައް ފަންޑު ލިބޭނެ މަގުތައް
ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ވަރަށް ކުޑަ. މި ބުނީ ސަރުކާރު ތެރެއިން އަސްލު ހުރިހާ ޕްރޮޖެކްޓު ތަކެއް މި އިންނަނީ. އޭގެ
ބަދަލުގައި މިސާލަކަށް، ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ ފަންޑެއް ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާ އެން.ޖީ.އޯތަކަށް
ލިބޭ ކަހަލަ ނިޒާމެއް ގާއިމުވެފައި އޮތުން ވަރަށް މުހިންމު ކަންނޭނގެ އަސްލު. ދެން ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ތަޖުރިބާގައި ސޮނެވާ ނަމޫނާއަށް އަނެއްހެން މި ވަގުތު ރާއްޖޭގައި މި އޮތް ހުރިހާ ވޭސްޓް
ސްޓްރީމްގެ ޙައްލު އެބަ ހުރި. ހަމަ ދެން މިހާރު އެއްކަލަ އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތް ފެ ށީ ވަރަށް ކުދިކުދި އާބާދީގެ
މިސާލަކަށް ބ. އަތޮޅުގެ މިސާލަކަށް 1500 ،800 ،700 އަށް. ގޮސް އޭގެ ފަހުން އަޅުގަނޑުމެން ކުޅުދު އްފުށި،
ފުވައްމުލައް، ތިނަދޫ، ހޯޑެއްދޫ މި ލެވެލްގައި އަޅުގަނޑު މެން މިހާރު ވޯރކްކޮށްފިން. އެހެންވީމާ، ވާހަކައަކީ
ރާއްޖޭގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތަޖުރިބާގައި މިސާލަކަށް ބާއްވަންވީ ކޮންކަހަލަ ސިސްޓަމެއްކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ވަރަށް ރަނގަޅަށް އެބަ އެނގޭ. އަދި އެ ސިސްޓަމުގެ ސަބަބުން މިހާރު މިސާލަކަށް ވެމްކޯއިން މި ކުރާ
މަސައްކަތްތަކަށް ގެންނަން ބޭނުންވާ ޗެލެންޖަރސްތަކާއި ސެންޓްރަލައިޒްކޮށްފައި ހުރި ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން
ޑީސެންޓްރަލައިޒްކުރަންވީ ކޮން ލެވެލަކަށްކަމާ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ވެމްކޯއާ އެއްކޮށް މީގެ ކުރިން ވަރަށް ބޮޑަށް
މަޝްވަރާކުރެވިފައި އޮންނާނެ އަޅުގަނޑުމެން އެއްކަލަ ބ. އަތޮޅުގައި ވޯރކްކުރިއިރު ޑީސެންޓްރަލައިޒްވާ ގޮތަކަށް
ވަންދޫއަށް ހުރިހާ ރަށެއްގެ ކުނި ޖަމާކޮށްފައި އެ ތަނުން ސީދާ ޑައިރެކްޓް ރީސައިކަބަލް ބޯ ޓު އައިސްގެން އެ ތަނުން
ކުނި ބޭރުކުރެވޭ ކަހަލަ ނިޒާމެއް ގާއިމުކުރަން. ހަމަ އެގޮތަށް ކުޅުދުއްފުށީގައި މަސައްކަތްކުރިއިރު ވެސް
ކުޅުދުއްފުއްޓަކީ ޕޯޓް ވެސް މިހާރު ހުރި ތަނެއް. އެކަމަކު އަޅުގަނޑަށް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ވާހަކަތައް އަޑު އިވުނު
ކުޅުދުއްފުށި ކައިރިން އަނެއްކާ އިތުރު ފަޅުރަށެއް ނަގާފައި އެ ތަނަށް ކުނި އަޅަން މަސައްކަތްކުރާ ވާހަކަ. އެކަމަކު
އަސްލު ކުޅުދު އްފުއްޓަކީ ހަމަ އޭގެ ޒާތުގައި ހަމަ ސެންޓްރަލް ތަނެއްގެ ގޮތު ގައި ޑިވަލޮޕްކޮށްގެން ކުރިއަށް
ގެންދެވޭތަން އަސްލު އަޅުގަނޑަށް އެބަ ފެނޭ. އެހެންވީމާ، މި ބުނީ އެ ކަހަލަ ޕްލޭނިންގ ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ކުނީގެ
މައްސަލައަށް އެ ޕްލޭންތައް ގެންދާއިރު ތަންކޮޅެއް ބޮޑަށް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެއްކަލަ މި ދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރާ
އެން.ޖީ.އޯތަކުގެ ބަސް މުޅި ޕްރޮޖެކްޓް މިހެން ފައިނަލްވެގެން ދިއުމުގެ ކުރިން ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ހޯދައިލުން
ބުއްދިވެރި ކަންނޭނގެ އަސްލު. ދެން އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ، އަނެއްހެން އެއްވެސް ބޭފުޅަކު އަނެއްހެން ބްމޭލްކުރާ
ގޮތަކަށް ނޫން. ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ ލަރނިންގތަކެއް ހަމަ މި ޝެއަރކޮށްލަނީ.
17

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މަތިވެރި ދާއިރާގެ މެންބަރު.
މަތިވެރި ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޒަރީރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ . ހަމަ އިތުރަށް ވެސް އަނެއްކާ ވެސް ތި ދެއްވީ ވަރަށް މުހިންމު މަޢުލޫމާތެއް. ދެން އަޅުގަނޑު ހަމަ
ހިތަށްއެރީ ސުވާލުކޮށްލާނަމޭ ކާނާގެ ބާވަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ގިނައިން އިނގޭތޯ ރާއްޖޭގައި ވޭސްޓްކުރަނީ ކޮން
ބާވަތެއްތޯ؟ އަދި ތި ވިދާޅުވީ ތި ބޭފުޅުންނަށް އޮތް އެންމެ ބޮޑު އެއް ގޮންޖެހުމުގެ ތެރޭގައި އެބަ ހިމެނޭ ސިންގަލް
ޔޫސް ދެއްތޯ ނެޕީ ބޭނުންކުރުން. ދެން އެކަމާ ގުޅިގެން ޙައްލެއް ހޯދުމަށް ޓަކައި ފޮތި ނެޕީ ވެސް ތަޢާރަފުކޮށްގެން
ހަމަ އޭގެ އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމުތައް ވެސް ހިންގާކަމަށް ތި ވިދާޅު ވީ. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، ސިންގަލް ޔޫސް
ނެޕީ ބޭނުންކުރުން ކިހާވަރަކަށް މަދުވެގެން ގޮސްފިކަން ތި ބޭފުޅުންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭތޯއޭ ފޮތި ނެޕީ ތި ބޭފުޅުން ތި
ހިންގަވާ ޕުރޮގުރާމުގެ ތެރެ އިން ކިހާވަރެއްގެ ތަރުހީބެއް އެކަމަށް ލިބިގެންދޭތޯއޭ ނޫނީ ކޮބައިތޯއޭ އަސްލު ޙަޤީޤަތުގައި
އެ ކަމުގައި ހުރި ގޮންޖެހުންތަކަކީ އިނގޭތޯ؟
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފޮތި ނެޕީ ތަޢާރަފުކުރުމުގައި ގޮންޖެހުންތަކަކަށް ވަނީ ހަމަ ފުރަތަމައިނުން ގޮސް އެ ވާހަކަދައްކައިލާ ވަގުތު އެކަނި
އިނގޭތޯ. އެހެންނަމަވެސް، ހުރިހާ ބޭފުޅުންނާ އެކީ އަޅުގަނޑުމެން ކުރިން ވެސް ދެންނެވިހެން ވަރަށް ބޮޑަށް އެ
ބޭފުޅުން ބައިވެރިކޮށްގެން އެ ރަށެއްގައި ހިންގާ ޕުރޮގުރާމު އެކުލަވައިލަނީ. މި ދަންނަވާހެން ވޯރކްޝޮޕެއް ކުރިއަށް
ގެންދާއިރު އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލަން ސިންގަލް ޔޫސް ނެޕީއެއް ކަފާލައިގެން ޑީކޮންސްޓްރަ ކް ޓްކޮށްގެން އޭގައި ހިމެނޭ
ކެމިކަލްތަކަށް ވެސް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ހެލްތު އޭންގަލަކުން ބަލައިލާއިރު ވެސް އެއްވެސް ބޭފުޅެއް ބޭނުމެއްނުވާނެ
އެ މީހެއްގެ ތުއްތު ބޭބީއަށް ކެމިކަލްތަކެއް އެކްސްޕޯޒްވާ ކަހަލަ ގޮތަކަށް ކަންކުރާކަށެއް. ބިރުގަންނަވައިލާކަށް ނޫން.
އެހެންނަމަވެސް، ހަމަ ފެކްޗުއަލީ އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބައިވަރު ޑޮކިއުމަންޓްރީތައް ބަލައި އެ ބޭފުޅުންނާ އެކީ
ދަސްކުރަނީ މި ކަމުގައި ހުރި މުހިންމުކަން. އެހެންވީމާ، އަސްލު ކޮންވިންސްކުރާކަށެއް މާކަ ބޮޑަކަށް
އުނދަގުލެއްނުވޭ ސިންގަލް ޔޫސް ނެޕީ ބޭނުންނުކޮށް ވީހާ ވެސް ގިނައިން ފޮތި ނެޕީ ޔޫސް ކުރާކަށް. އެހެންނަމަވެސް،
ދެން ވާގޮތަކީ އެއިރެއްގައި ވިހައިގެން އުޅޭ ހުރިހާ ޕޭރަންޓުންނަށް ފޮތި ނެޕީ ތަޢާރަފުވާ ހިސާބުން ފޮތި ނެޕީއަކީ
ހަމަ އޭގެ ޒާތުގައި ވަރަށް އަވަހަށް ޕޮޓީ ޓްރެއިންވާ އެއްޗެއް އިނގޭތޯ. ސިންގަލް ޔޫސް ނެޕީ ވެއްޖެއްޔާމު އެތައް
18

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ދުވަހެއްވާއިރު ވެސް ޕޮޓީ ޓްރެއިންކުރަން ތަންކޮޅެއް އުނދަގޫވާ ގޮތަކަށްނުވޭ. ފޮތި ނެޕީން ހަމަ ގާތްގަނޑަކަށް 2
ވަނަ އަހަރު ކުދިން ތިބޭނީ ޓްރެއިންވެފަ. އެހެންވީމާ، 1 އަހަރު ތެރެއަށް ދަނީ އަޅުގަނޑުމެން މި
އިންޓްރޮޑިއުސްކުރާ ފޮތި ނެޕީގެ މަސައްކަތް. ގޮސް އަނެއްކާ ވެސް ވެން ދޭ ކަމްސް އަ ނިއު އެއްކަލަ ގްރޫޕް ބެޗެއް
އޮފް ބޭބީސް ހޯދާ މީހުން އެ މީހުންނަށް އަނެއްކާ މި ޕު ރޮގުރާމު ހިންގަން މި ޖެހެނީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެ
ދުވަސްކޮޅަށް ކުނި އުފެދޭވަރު ވަރަށް ބޮޑުތަނުން މަދުވެގެންދޭ. އެހެންނަމަވެސް، 1 އަހަރު، 2 އަހަރު ފަހުން
އަނެއްކާ ވެސް ކުޑަކޮށް ގިނަވެލާ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ހީވާގޮތުން ތި ސުވާލުގެ ޖަވާބަކަށް އަޅުގަނޑުމެން
ދަންނަވަންޖެހެނީ ކޮންމެވެސް ކަހަލަ އިންސްޓިޓިއުޝަނަލައިޒްކުރެ ވޭ ކަމަކަށް އެބަ ވާންޖެހެއޭ މި ދެންނެވީ ހެލްތު
ސެންޓަރުތަކުގެ، ހޮސްޕިޓަލުތަކުގެ ތެރެއިން ވިޔަސް ވެސް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް މުޖުތަމަޢުތަކަށް އެއްކަލަ
އެންކަރޭޖުކޮށްލަން ކޮންމެވެސްވަރަކަށް ފޮތި ނެޕީ ބޭނުންކުރުން މިއީ އެއްކަލަ އާންމު ކަމަކަށް، ނޯމަލް ކަމަކަށް
ހެދުމަށް ޓަކައި. އެހެންވީމާ، މުޅި ރާއްޖެއަށް އެއްކަލަ އެ ވާހަކަދައްކަން ފެށޭ، ދެކެވެން ފެށޭއިރަށް ތަންކޮޅެއް
ނޯމަލައިޒްވެގެން ކަންނޭނގެ މި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ބަދަލު އަންނާނީ. ކުނީގެ އޭންގަލަކުން ނޫން، ހެލްތު
އޭންގަލުންނާއި އަދި ޖީބަށް ލުއިވާ ލުއިވުން އެ ބޭފުޅުންނާ އެކީގަ އި ހަމަ ވަރަށް ބޮޑެތި ކަލްކިއުލޭޝަންސްތަކެއް
ވެސް ހެދިން. ހަމައެކަނި އަޕްފްރަންޓްކޮށް އެ ބޭފުޅުން މި ހޭދަކުރަނީ ގާތްގަނޑަކަށް 2000 ރުފިޔާ ވެއްޖެއްޔާމު
ކުއްޖެއްގެ ނެޕީޖަހާ އުމުރު ކެނޑޭ ހިސާބުން އެ ނެޕީތައް އެ ބޭފުޅުންނަށް ބޭނުންކުރެވޭ އެ ޢާއިލާގެ އެހެން
ކުއްޖަކަށް ވެސް ނޫނިއްޔާމު ދެން ލިބޭ ބޭބީއަކަށް ވެސް ފޮތި ނެޕީ. އެހެންވީމާ، އިންސްޓިޓިއުޝަނަލައިޒްކުރުންހެން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހީވަނީ މިކަމުގެ ޙައްލަކަށްވާނީ، ކޮންމެ ވެ ސް ކަހަލަ ބަދަލެއް ލިބޭނީ.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕުރޮގުރާމު މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
މީގައި އަނެއްހެން ރާއްޖޭގެ ހެލްތު ނިޒާމު ގާއިމުވެފައި ވަރަށް ރަނގަޅަށް އެބައިން ކަންނޭނގެ އެއްކަލަ ކޮންމެ
ހެލްތު ސެންޓަރެއްގައި އިންނާނެ ޕަބްލިކް ހެލްތު، މި ބުނީ މާބަނޑު މީހުން. އެހެންވީމާ، އެ ބޭފުޅުން މި ކަމަށް
ޓްރެއިންކޮށް މަޢުލޫމާތުދީފައި އެހިސާބުން ފެށިގެން މި ބުނީ ޤައުމީ ލެވަލެއްގައި މި ހަމަ ކޮންމެވެސްވަރަކަށް
އިންޓްރޮޑިއުސްކުރަމުން. އަސްލު މި ދާންޖެހޭނީ އެއްކަލަ ފޭސްއައުޓް ކަހަލަ ގޮތަކަށް. ހަމަ ކުއްލިއަކަށް ހަމަ ހުރިހާ
އެންމެންނަށް އެއްފަހަރާ ނެޕީއެއް ބަދަލުނުވެދާނެ. އެކަމަކު އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން ހީކުރިވަރަށްވުރެ މީހުން ފޮތި ނެޕީ
ބަލައިގަތް ނިސްބަތް ވަރަށް ބޮޑަށް ރަނގަޅު. ވަރަށް ބޮޑަށް ރަނގަޅު އަސްލު.
19

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ ވަރަށް ބޮޑަށް. ދެން ދެންމެގައި ތި ފާހަގަކޮށްލިއިރުގައި ހަމަ ނެޕީގެ ވާހަކަދެކެވުނީމަ ފޮތި
ނެޕީއަކީ ދެން ކޮންމެ ގޮތެއް ވިޔަސް އަ އިޑަލް ސޮލިއުޝަން. އެކަމަކު ހަމަ ތި ދެންނެވިހެން ކަލްޗަރަލް ، މިހާރު
ފާޑެއްގެ ކަލްޗަރަލް އުނދަގޫތަކެއް އަންނާނެ އަނެއްކާ ވެސް ދާންވީހެއްޔޭ މީގެ 50 އަހަރު ބެކަށް. އަސްލުގައި ވަރަށް
ފަސޭހަ ދިވެހިންގެ ތެރޭގައި މި ކަހަލަ ކަންކަން ހަމަ ނެގެޓިވް ޕްރޮމޯޝަނަކަށް ދުއްވައިލަން އަސްލު އޭގެ ރަނގަޅު
ބައި ބައިންދާފަ. ދެން މިސާލަކަށް، މި ވަގުތު މީނދަ ނެޕީ އޭތި ޑިސްޕޯސްކުރުމުގައި އިތުރު އެހެން އެއްވެސް
އޮޕްޝަނެއް ފެނުނުބާއޭ ވާހަކައަކީ ތި ބޭފުޅުންގެ ސްޓަޑީސްގެ ތެރެއިން ތަންކޮޅެއް އެންވަޔަރަންމަންޓް ފްރެންޑްލީ
އޮޕްޝަނެއް ނޫނިއްޔާމު ކޮބައި ބާއޭ އޭގެ އަސްލުގައި ޙައްލަކީ ؟ ތި އެންދުމަކީ ކޮންމެ ގޮތެއް ވިޔަސް ހަމަ ފުލް އޮފް
ކެމިކަލްސް ދޯ. އޭގައި އެ ހުންނަ ކޮންމެވެސް އެއްޗެހިތަކެއް ވަރަށް ބިރުވެރި ކަންނޭނގެ.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕްރޮގުރާމް މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން އެއްކަލަ އިންސިނެރޭޓުކުރުމަށް އެހާ ތާއީދެއް އަސްލު ނުކުރަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން
އަސްލު އިންސިނެރޭޓުކުރުމުގެ އެހާ މި ބުނީ ޕްރެކްޓިކަލް ނޮލެޖެއް ނެތް. ދެން އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިހާތަނަށް އެކި ދާއިރާގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންގެ މަޢުލޫމާތުތައް ލިބިފައި ހުރި ގޮތުން ވެއްޖެއްޔާމު ނ. އަތޮޅު
ހޮޅުދޫގައި ޖަޕާނުގެ އެހީގައި ބައިންދާފައި އިން އިންސިނެރޭޓަރު އަސްލު ފުދޭ ވަރަކަށް އެފެކްޓިވް ކަމަށް ވަނީ،
އެފިޝަންޓު ކަމަށް ވަނީ ނެޕީ ކަންތަކުގައި. އެކަމަކު އެ އިންސިނެރޭޓަރަކީ އަސްލު ވަރަށް ޚަރަދު ބޮޑު. ވާހަކައަކީ
ކޮންމެ ރަށެއްގައި އެ ވަރުގެ އިންސިނެރޭޓަރެއް އޮޕަރޭޓުކުރުމަކީ ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ވަރަށް ބޮޑު ޚަރަދަކަށް ވާނީ.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިންސިނެރޭޓަރު ވާ ގޮތަކީ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މޯޑު އެ ދެންނެވިހެން ވަރަށް އިފެކްޓިވް އިންސިނެރޭޓަރެއް
މިހާތަނަށް ދިޔައިރު ފެނިފައި އެ ހުރީ ހޮޅުދޫގައި އިނގޭތޯ. އެހެންނަމަވެސް، އޭތި ވެސް ހަލާކުވީ. ހަލާކުވާ ހިސާބުން
ދެން ނޯވޭ އޭތި ފިކްސްކުރެވޭނެ ފަންޑިންގ އެއް، ބަޖެޓެއް ނޫނިއްޔާމު އެއްވެސް ކަހަލަ ސަޕޯޓެއް އެއްވެސް ރަށަކަށް.
އެއީ ކަންނޭނގެ ދެން އެއްކަލަ ފިކްސްކުރަން ވެސް ދޭ ވަރަށް ބޮޑު ޚަރަދެއް. މެޝިނެއް އަލަށް ގަތުމެކޭ
އެއްވަރުވާ ވަރުގެ ޚަރަދެއް ދާތީވެގެން ކަންނޭނގެ އިންސިނެރޭޓަރސް އަބަދު ވެސް ހަމަ ހަލާކުވާ ހިސާބުން ތަންކޮޅެއް
އުނދަގޫވަނީ އަނބުރާ އޮޕަރޭޝަނަށް ގެނައުން.
20

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕްރޮގުރާމް މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަސްލު އެއްކަލަ އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް އެއްކަލަ 30 ކަލެކްޝަނެއް ގާތްގަނޑަކަށް ބ. އަތޮޅުގެ 8 ރަށަށް
މިހެން އެއްކަލަ ޖޮއިންކޮށް އަތޮޅު ލެވެލްގައި ކަހަލަ ގޮތަކަށް މި ގެންދިޔައީ. ގެންދި ޔައިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފާހަގަކުރެވުނު އަސްލު ވެމްކޯގެ ނޫނީ މިސާލަކަށް ސަރުކާރުގެ އެ ވަރުގެ ކެޕޭސިޓީ އެބަ ހުއްޓޭ ކަލެކްޝަންތައް އެ
ގޮތަށް ގެންދަން. ދެން އަސްލު ވޭސްޓު ކަލެކްޓުކުރާކަށް ކޮންމެހެންނެއް ލޭންޑިންގ ކްރާފްޓަކީ އެއީ ކޮންމެ ފަހަރަކު
ބޭނުންކުރަންޖެހޭ އެއްޗެއް ނޫން. ހަމަ މި މުދާ އުފުލާ ދޯނިތައް ވެސް އެ އޮންނަ އުސޫލެއްގެ ތެރެއިން ނޫނީ
ރީޓެއިލާ ކޮންޓެއިނާ ތެރެއިން ޔުޓިލައިޒްކުރެވިދާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ހުރިހާ ވޭސްޓެއް ވެސް ނެގީ މުޅިން
ހަމަ މުދާ އުފުލާ ދޯނިފަހަރުގައި. ދެން އެހެންވީމާ، މި ބުނީ ކޮންމެހެންނެއް ލޭންޑިންގ ކްރާފްޓެއް މުހިންމެއް ނޫނޭ.
އެހެންވީމާ، ނެޕީ އެ ރަށުގައި އަދި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް އުފެދެމުންދިޔަޔަސް ވެސް އެ އޮންނަ އުސޫލެއްގެ ތެރެއިން
ކަލެކްޓުކުރެ ވެނީ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ތިލަފުށީގައި އެބަ އޮތް ކަންނޭނގެ ނެޕީ އަސްލު ވޭސްޓު
އެނަރޖީ ޕްރޮޖެކްޓުގެ ތެރޭގައި ނެޕީ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މެނޭޖުކުރެވޭނެހެން. އެކަމަކު ދެން ސުވާލަކީ މިސާލަކަށް މި
ހުރިހާ ރަށަކުން އެ ނެޕީ ރައްކާކޮށްފައި ތިލަފުއްޓަށް އައިސްގެން މެނޭޖުކުރެވޭނެތޯ ނޫންތޯ. އަސްލު އަޅުގަނޑަކަށް
ހިޔެއްނުވޭ. އަސްލު ވަރަށް ބައިވަރު ނެޕީ މިއީ. ހުރިހާ ރަށަކުން އަންދާތީ އަޅުގަނޑުމެން ގެ ލޯމައްޗަށް ނުފެންނާތީ
މިއީ ކިހާ ވަރެއްކަން އަސްލު އިހުސާސް މި ނުކުރެވެނީ. އެއް ރަށެއްގެ ތެރޭގައި މިސާލަކަށް ވޭސްޓު އޮޑިޓުން
ބަލައިލާއިރު އެބަ އުފެދޭ މަހެއްގެ ތެރޭގައި ތިން، ހަތަރު ފުޓުބޯޅަ ދަނޑުހެން ކަވަރުވާ ވަރުގެ ނެޕީ. ދެން މިސާލަކަށް
އެ ހުރިހާ ނެޕީއަކީ މޫދަށް އުކައިލެވެނީ ކަމަށް ވަންޏާ ކޮންމެވެސް ތަނަކު ކަނޑުގައި އޮންނާނެ ދޯ އެ ގޮތަށް އެޅިފަ.
އެހެންވީމާ، އަސްލު ވަރަށް ބައިވަރު ވާހަކަ މި ކިޔަނީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު ތި ބޭފުޅުން ތި ޕުރޮގުރާމުތައް ރަށްރަށުގައި ހިންގާއިރުގައި ކޮން ބަޔަކާތޯ ބޮޑަށް، ކައުންސިލާތޯ ގުޅެނީ؟
ކޮބައިތޯ ތި ބޭފުޅުން ގެންގުޅުއްވާ މޮޑެލަކީ؟ މިސާލަކަށް ސޭ، އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ދާއިރާގެ ތެރޭގައި ތި ކަހަލަ
އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމެއް ހިންގަން ބޭނުން ކަމަށް ވަންޏާ ކޮބައިތޯ ތި ބޭފުޅުންނާ އަޅުގަނޑުމެންނާ ގުޅިގެން
ކުރެވޭނެ އޮޕަޝަނަކީ؟ އޭރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި އުޅޭ
މެންބަރުންނަށް ވެސް ހިއްސާކޮށްލެވޭނެ މި ކަހަލަ ފުރުޞަތުތައް ހުރިކަން.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
21

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
އާދެ! އޭރުން ވަރަށް ރަނގަޅުވާނެ ކަންނޭނގެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ މެއިން ފުރަތަމަ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ނަމާދަށް. (ވަގުތުކޮޅަށްފަހު)
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ސުވާލަކަށް ވީ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ރަށްރަށުގައި އެންގޭޖު.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން މެއިންލީ މަސައްކަތް ފެށެނީ ކައުންސިލާ ހަމައިން. ކައުންސިލާއި އަންހެނުންގެ ތަރައްޤީއަށް
މަސައްކަތްކުރާ ކޮމިޓީތަކާ އެކީގައި މި ކުރިން ދެންނެވި ކަހަލަ ވޭސްޓު އޮޑިޓެއް ހިންގުމާއި ކުނި މެނޭޖުކުރާ ޓީމާ
އެއީ. ދެން އެހެންވީމާ، ކައުންސިލް ކަންނޭނގެ ވާނީ އެންމެ ބޮޑަށް މި މަސައްކަތުގެ މަޢުލޫމާތު އެންމެ ފުރަތަމަ
ލިބެންޖެހޭ ފަރާތަކަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މި ދެންނެވީ އަސްލުގައި މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑު އޭޒް އަ މެންބަރ އޮފް ޕަރލިމެންޓް، އެ ދާއިރާ
ކޮންސްޓިޓުއެންސީގެ މީހެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން އަޅުގަނޑުގެ ސޯޝަލް ރެސްޕޮންސިބިލިޓީއެއް ކަމަށް ބަލައިގަނެގެން
މި، ތި ބޭފުޅުން ތި ގެންދާ ޕުރޮގުރާމުގެ ތެރެއިން ޕުރޮގުރާމެއް ގެންދަން ބޭނުންވަނީ ދާއިރާ ތެރޭގައި. ދެން އެ
ދާއިރާ ތެރެއިން އިންޓަރނަލީ ކުރަންވާ ކަންކަން އަޅުގަނޑުމެން ކުރާނެތާ މީހުން ހޯދުމާ. އެހެންވީމާ، މި ކަހަލަ
ޕުރޮގުރާމެއް ތި އެން.ޖީ.އޯއާ ގުޅިގެން ހިންގާ ކަމަށް ވަންޏާމު ކިހިނެއްތޯ އެޕްރޯޗުކުރަންޖެހެނީ؟ ކޮބައިތޯ ކޮސްޓު
ޝެއަރިންގ ؟ ކިހިނެއްތޯ އެ ކަންކަން އިންނާނީ؟ އޭރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި
ތިބި އެހެން މެންބަރުންނަށް ވެސް ހިއްސާކޮށްލެވޭނޭ ތި ބޭފުޅުންގެ. އޭރަށް ފަހަރުގައި އެ ޝައުގުވެރިކަން ހުރި
މެންބަރުން ތިބެދާނެ އެ ބޭފުޅުންގެ ދާއިރާތަކުގައި މި ކަހަލަ ޕުރޮގުރާމުތައް ހިންގަން.
22

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވަރަށް އޯޕަން އިނގޭތޯ ކޮންމެ ބޭފުޅަކާ އެކީގައި ވެސް މަސައްކަތްކުރަން. މިހާރު އޮންނާނީ މި
ދެންނެވި ހުރިހާ އެކްޓިވިޓީޒަށް ދާ ޚަރަދާއި ހުރިހާ އެއްޗެއް އެކުލަވައިލެވިފަ. ވާހަކައަކީ ހުރިހާ، ވަކިވަކިން ބައެއް
ކަންކަން ކުރަން ބޭނުންވާ ބޭފުޅުންނަށް، ބައެއް ރަށްރަށަށް ވެސް އެ ސިލެކްޓުކޮށްގެން ކުރެވޭ ލެވެލްގައި
އަޅުގަނޑުމެން ވާނީ އެ ހުރިހާ މަޢުލޫމާތެއް އެކުލަވައިލާފަ. މިހާރު ވެސް ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކީގައި ފަންޑްސް
ހިފައިގެން، ހިއްޕަވައިގެން ވަޑައިގަންނަވާ ކޮންމެ ބޭފުޅަކާ އެކީގައި އެބަ މަސައްކަތްކުރަން. މިސާލަކަށް އިއްޔެގައި
ސައިންކުރީ އަޅުގަނޑުމެން އެމް.އައި.ބީއާ އެކީގައި. އެ ބޭފުޅުން ބޭނުންވީ އެއް ރަށެއްގައި މި މަސައްކަތް ފަށަން.
އެހެންވީމާ، އެ ބޭފުޅުން އެ ފަންޑުކުރައްވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ވޭސްޓު އޮޑިޓު ޗޭންޖުމޭކަރ ވޯކްޝޮޕް. އެހެން
ގޮއްސަ ދެތިން ކަމެއް. ކާދު ހެދުން ފެއްޓުމާ އެ ގޮތަށް. ވީ ޖަސްޓް ނެގޯޝިއޭޓް އެންޑް ކޮންމެވެސް ކަހަލަ އެ
ރަށަކަށް ބޭނުންވާ ކަންކަން އެކުލަވައިލާފައި ފަށަނީ ހަމަ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓީމުގައި އެބަ ހުރި
މި ވަގުތު އެ ކެޕޭސިޓީ ހަމަ ރީޗްއައުޓުވާ ކޮންމެ ބޭފުޅަކާ އެކީ ވެސް އިށީނދެ އެ ވާހަކަދައްކައިލަން.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ ޕްރޮގުރާމް މެނޭޖަރ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަދި އަޅުގަނޑު އެޑްކޮށްލަން. ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި މިހާރު އެއްކަލަ އަޅުގަނޑުމެން ޓްރައިލް ފޭސްގައި ދިޔައިރު ވަރަށް
ބޮޑަށް އެއްކަލަ އެ ކޮންމެ ވޭސްޓު ސްޓްރީމަކަށް އޮތް އެންމެ ރަނގަޅު ޙައްލަކީ ކޮބައިތޯ ބަލަން
ޓްރައިލްކުރަމުންދިޔައިރު ވަރަށް ބޮޑަށް ސޮނެވާގެ ފަންޑިންގގައި އަޅުގަނޑުމެން އެންގޭޖުމަންޓުތައް ގެންދަމުންދިޔައީ .
އެކަމަކު މިހާރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ޕޮލިސީގައި މި އިންނަނީ ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް އައުޓްސޯސް
ފަންޑެއް. އެކަމަކު ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވަރަށް ވިލިންގ ، ހަމަ މިސާލަކަށް ކައުންސިލަކުން ޕްރޮޕޯސަލެއް
އަޅުގަނޑުމެންނާ އެއްކޮށް ވޯކްކުރަން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނާ އެއްކޮށް ލިޔެގެން ހަމަ ގްރާންޓު އެޕްލައިކޮށްގެން
ކުރިއަށްދާން ވެސް. ދެން އަނެއްކާ ހަމަ ޕްރޮޖެކްޓުގެ ތެރެއިން ދާއިރު ހަމަ ވަރަށް ބައިވަރު ގޮތްތައް އޮންނާނެ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮސްޓު ކުޑަކޮށް، މި ބުނީ އެއްކަލަ ހަމަ ވަރަށް ފްލެކްސިބަލް އަޅުގަނޑުމެން. މައިގަނޑު
ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެސް އެންމެ ބޮޑު އަމާޒަކީ މި ކަންތައްތައް ހަމަ ސްކޭލް-އަޕްކުރުން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނާ ބައްދަލުކޮށްލައި ތި ދެއްވި މަޢުލޫމާތަށް. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު
އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ތި ބޭފުޅުންގެ ތި މަޢުލޫމާތުތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ އެހެން ޕާލިމެންޓޭރިއަނުންނާ ވެސް
23

އެންވަޔަރަންމަންޓް އެންޑް ކްލައިމެޓް ޗޭންޖު ކޮމިޓީގެ 14 ވަނަ ބައްދަލުވުން 6 އޮކްޓޫބަރު 2025
ހިއްސާކޮށްދޭނެ ވާހަކަ ދަންނަވައިލަން. ދެން ހަމަ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަދި ހަމަ
މުސްތަގުބަލުގައި މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވޭނެ. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ސޮނެވާ ނަމޫނާގެ އިންސްޕަޔަރ މެނޭޖަރ އަޒްހޫރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓީމުގެ ފަރާތުން ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ މި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެހެންވީމާ، މިހާ ހިސާބުން އަޅުގަނޑުމެން މިއަދުގެ މި ކޮމިޓީ ނިންމައިލަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
____
____
24